

Հ ԱՅ ԱՍՏ ԱՆԻ Հ ԱՆՐԱՊԵՏ ՈՒԹՅ ՈՒՆ

«ԱՐՄ ՍԹՈՆ»

ՄԱՀ ՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏ ԱՍԽԱՆԱՏ ՎՈՒԹՅ ԱՄԲ ԸՆԿԵՐ ՈՒԹՅ ՈՒՆ

Հ Հ ԱՐԱԳԱԾՈՏ ՆԻ ՄԱՐԶԻ ԿԱՔԱՎԱԶՈՐԻ Տ ՈՒՖԵՐԻ Հ ԱՆՔԱՎԱՅՐԻ
Հ ԱՐԱՎ-ԱՐԵՎՍՏՅ ԱՆ Տ ԵՂԱՄԱՍՈՒՄ 2021-2022ԹԹ. ԿԱՏ ԱՐՎԵԼԻՔ
ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐ ՈՒԹՅ ԱՆ ԱՇԽԱՏ ԱՆՔՆԵՐԻ
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑ ՈՒԹՅ ԱՆ
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳՆԱՀ ԱՏ ՄԱՆ Հ ԱՅ Տ

«ԱՐՄ ՍԹՈՆ» ՍՊԸ

տն օ ր է ն `

Ն. Խաչատրյան

Երևան 2021

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Էջ
ՕԳՏ ԱԳՈՐԾՎՈՂ ՍԱՀ ՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ	3
1 ԸՆԴՀ ԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	6
1.1 Նախատեսվող գործունեության անվանումը, նպատակը և քննիչագիրը	6
1.2 Նախագծման նորմատիվ-իրավական հենքը	9
2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ	12
2.1 Գտնվելու վայրը	12
2.2 Երկրաբանական կառուցվածքը	15
2.3 Ռելիեֆ, երկրաձևաբանություն	17
2.4 Երևակման տարածաշրջանի կլիման	21
2.5 Մթնոլորտային օդ	22
2.6 Ջրային ռեսուրսներ	22
2.7 Հողեր	23
2.8 Բուսական և կենդանական աշխարհ	23
2.9 Բնություն հատուկ պահպանվող տարածքներ	27
3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ	30
3.1 Ենթակառուցվածքներ	30
3.2 Հողերի տնտեսական յուրացման քննիչագիր	39
3.3 Պատմություն, մշակութային հուշարձաններ	41
4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑ ՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	40
5. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑ ՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑ ՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀ ՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ ԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	43
Օգտագործված գրականություն	54

ՕԳՏ ԱԳՈՐԾՎՈՂ ՄԱՀ ՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Օգտակար հանածոյի պաշարները՝ օգտակար հանածոյի կուտակումներ, որոնց ծավալը, քանակը, որակը և տարածքային դիրքն ու ձևը որոշված են

Հանքավայրը՝ ընդերքի մաս, որը պարունակում է օգտակար հանածոյի պաշարներ (այդ թվում՝ կանխատեսումային), որոնք ստացել են երկրաբանատնտեսագիտական գնահատական.

Օգտակար հանածոյի երևակումը՝ ընդերքի տեղամաս, որում հայտնաբերվել է օգտակար հանածոյի առկայություն, որի քանակը, որակը և արդյունաբերական նշանակությունը դեռ որոշված չեն

Հանքավայրի աշխարհագրորդական առանձնացված տեղամաս՝ օգտակար հանածոյի պաշարների պետական հաշվեկշռում հաշվառված հանքավայրի տարանջատ տեղամաս, որը հաշվառված է առանձին անվանմամբ և սահմանանիշերով

Երկրաբանական ուսումնասիրությունները՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոյի պաշարները

Օգտակար հանածոյի արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրություն թույլ տվողություն, որն իրավունք է տալիս ընդերքի որոշակի տեղամասում իրականացնել ու երկրաբանական ուսումնասիրություններ օգտակար հանածոյի հայտնաբերման, հանքավայրի կամ հանքավայրի աշխարհագրորդական առանձնացված տեղամասի պաշարների վերագնահատման համար.

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն և փնտրված գնահատական՝ երկրաբանական ուսումնասիրություններ և օգտակար հանածոյի արդյունահանման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունները բացահայտում և գնահատում

Երկրաբանական ու **ուսումնասիրություն** **ծրագիր**՝ լիազորմամբ մարմնի հետ համաձայնեցված փաստաթուղթ՝ երկրաբանական ուսումնասիրություն աշխատանքներին կատարման վերաբերյալ .

Բնապահպանական **միջոցառումներին** **ծրագիր**՝ երկրաբանական ուսումնասիրություն աշխատանքներին հետևանքով բնապահպանական կորուստներին նվազեցման /կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ

Բույսերի **Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող բույսերի և համակեցություններին կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածություն, էկոլոգիական պայմաններին, կենսաբանական առանձնահատկություններին, ներկավիճակի և պահպանման միջոցառումներին մասին

Կենդանիներին **Կարմիր գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ է, որում գրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող կենդանիներին կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածություն, էկոլոգիական պայմաններին, կենսաբանական առանձնահատկություններին ներկավիճակի և պահպանման միջոցառումներին մասին

Հող՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, արբիոտիկ և մարդածին գործունեություններ կարատես ազդեցություն արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաքարային քարային մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներին, ջրից ու օդից և ներբույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ

Հողի քերքի շերտ՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի քարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով

Խախտված հողեր՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործություն աղբյուրի հանդիսացող հողեր

Ռեկուլտիվացիոն **աշխատանքներ**՝ օգտակար հանածոներին արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրություն **ծրագրով** **շրջակա** **միջավայրի**

պահ պանու թյան նպատակով նախատեսված ընդերք օգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնման նույնիսկ (անվտանգ կամ օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումներ՝ Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգրքով սահմանված՝ հողերի նեկուլտիվացմանը ներկայացվող պահանջներին համապատասխան

Ազդակի բ համայնք՝ շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրու թային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքների) բնակչության՝ ֆիզիկական և (կամ) իրավաբանական անձինք

Ընդերք օգտագործման հետևանքով բնապահ պանական կորուստներին նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկում՝ Ժամանակի և տարածության մեջ պարբերաբար ուսումնասիրություններին միջոցով շրջակա միջավայրի ու բնական ռեսուրսներին վիճակի և դրանց վրա ազդեցություններն երկրագործությունների դիտարկման, վիճակի գնահատման ու կանխատեսման գործընթաց

Ընդերք օգտագործման թափոններին կառավարում՝ ընդերք օգտագործման թափոններին հավաքման, փոխադրման, վնասազերծման, կուտակման, պահման, հեռացման, տեղադրման, թաղման, մշակման, օգտահանման գործողություններ, որոնք ուղղված են ընդերք օգտագործման թափոններին օբյեկտներին և ընդերք օգտագործման թափոններին կառավարման միջոցով շրջակա միջավայրի կամ մարդու առողջության վրա ընդերք օգտագործման թափոններին բացասական ազդեցության հնարավորություն դեպքում կանխմանը կամ հնարավորինս նվազեցմանը:

1. ԸՆԴՀ ԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1.1. Նախատեսվող գործունեության անվանումը,

նպատակը և բնութագրիչը

ՀՀ Արագածոտնի մարզի Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի Հարավ-արևմտյան տեղամասում նախատեսվում է իրականացնել օգտակար հանածոյի երկրաբանական

նւսնումնասիրութիւնը : Աշխատանքները իրականացման նպատակային առաջադրանքներն են .

- Երկրաբանահետախուզական աշխատանքները կատարում էրևակման ընդհանուր 6.2 համակերպում տարածքում, նպատակն են արգարքանել տուֆերի նրակական հատկանիշները, որոնք պետք է բավարարեն 9479-98 և 4001-98 ԳՕՍՍ-երի տեխնիկական պահանջներին՝ դրանց պիտանելիութիւնը որպէս երեսանպատման և ներդրող կտրվածքի պատքարի արտադրութիւն համար :
- Կատարել մանրամասն երկրաբանահետախուզական աշխատանքներ տուֆերի նրակական հատկանիշները պարզարգարքանելու և արդյունաբերական կարգով օժտակար հանածոյի պաշարները հաշվարկելու համար : Ուսումնասիրել տեղամասի հիդրոերկրաբանական և ինժեներաերկրաբանական պայմանները :
- Կազմել հանքավայրի շահաւորման տնտեսական նպատակահարմարութիւնը հիմնավորող տեխնիկատնտեսական հաշվարկներ և պաշարները հաշվարկել երկրաբանական հաշվետվութիւն :

Երկրաբանական առաջադրանքը կատարման հիմնական մեթոդները և հերթականութիւնը :

- Կատարել տեղանքի տոպոհանույթ 1 : 1000 մասշտաբի :
- Երկրաբանահետախուզական աշխատանքները իրականացնել հորատանցքերի և մերկացումների միջոցով :
- Կատարել տուֆերի ֆիզիկա-մեխանիկական հատկանիշները, միներալոգիական և քիմիական կազմի վարորատոր նւսնումնասիրութիւններ, տալ դրանց նրակական գնահատականը և քանակը «Блоки из горных пород для производства облицовочных. архитектурно – строительных, мемориальных и других изделий» 9479-98 և 4001-98 ГОСТ-ի տեխնիկական պահանջներին :

Երկրաբանական նւսնումնասիրութիւնը աշխատանքները կիրականացվեն 2021 թվականի երկրորդ եռամսյակից մինչև 2022 թվականի երրորդ եռամսյակը նկատ ժամանակահատվածում :

1.2. Նախագծման նորմատիվ-հրավակյան հենքը

Երկրաբանական ուսումնասիրությունն աշխատանքներին շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունն անխնայական գնահատման հայտը կազմելիս ընկերությունն առաջնորդվել է բնապահպանական օրենսդրության պահանջներով, որոնք ամրագրված են հետևյալ հրավակյան ակտերում.

- ՀՀ Ընդերքի մասին օրենսգիրք (ՀՕ-280, 28.11.2011թ.), որով սահմանվում են ՀՀ տարածքում ընդերք օգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, կարգավորվում են ընդերք օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններին պաշտպանություն, աշխատանքներին կատարման անվտանգությունն ապահովման, ինչպես նաև ընդերք օգտագործման ընթացքում պետությունն և անձանց իրավունքներին և օրինակյան շահերին պաշտպանություն հետևյալով հարաբերությունները:
- ՀՀ Հողային օրենսգիրք (ՀՕ-185, 02.05.2001թ.), որը սահմանում է հողային հարաբերություններին պետական կարգավորման կատարելագործման, հողի տնտեսավարման տարբեր կազմակերպական-իրավակյան ձևերի զարգացման, հողերի բերրիություն, հող օգտագործման արդյունավետություն, բարձրացման, մարդկանց կյանքի ու առողջության համար բարենպաստ շրջակա միջավայրի պահպանման և բարելավման, հողին կատարման իրավունքներին պաշտպանություն իրավակյան հիմքերը:
- ՀՀ Ջրային օրենսգիրք (ՀՕ-373, 04.06.2002թ.), որով կարգավորվում են ջրային ռեսուրսներին և ջրային համակարգերին, այդ թվում՝ ջրամատակարարման, ջրահեռացման համակարգերին տնօրինման, տիրապետման, օգտագործման և պահպանման լոկալ տնտեսական ծագող հարաբերությունները:
- ՀՀ Անտառային օրենսգիրք (ՀՕ-211, 24.10.2005թ.), որը կարգավորում է ՀՀ անտառներին և անտառային հողերին կայուն կառավարման՝ պահպանություն, պաշտպանություն, վերականգնման, անտառապատման և արդյունավետ օգտագործման, ինչպես նաև անտառներին հաշվառման,

մ ն ն ի թ ո թ ի ն գ ի , վ ե թ ա հ ս կ ո ղ ո լ թ յ ան և ան տ առ ա յ ի ն հ ո ղ ե թ ի
հ ե տ կ ա ս վ ա ծ հ ա թ ա ք ե թ ո լ թ յ ո լ ն ն ե թ ը :

- «Բ ո լ ս ա կ ան ա շ խ ա թ հ ի մ ս ս ի ն » Հ Հ օ թ ե ն ք (Հ Օ-22, 23.11.1999թ.), ո թ ը
ս ա հ մ ան ո լ մ է պ ե տ ս կ ան ք ա ղ ա ք ա կ ան ո լ թ յ ո լ ն ը ք ն ս կ ան
թ ո լ ս ա կ ան ա շ խ ա թ հ ի գ ի տ ս կ ան ո թ ե ն հ ի մ ն ա վ ո թ վ ա ծ
պ ա հ պ ան ո լ թ յ ան , պ ա շ տ պ ան ո լ թ յ ան , օ գ տ ա գ ո թ ծ մ ան և
վ ե թ ա թ տ ա ղ թ ո լ թ յ ան ք ն ա գ ա վ առ ո լ մ :
- «Կ ե ն դ ան ս կ ան ա շ խ ա թ հ ի մ ս ս ի ն » Հ Հ օ թ ե ն ք (Հ Օ-52, 03.04.2000թ.),
ո թ ը ս ա հ մ ան ո լ մ է Հ ա յ ս ս տ ան ի Հ ան թ ա պ ե տ ո լ թ յ ան տ ա թ ա ծ ք ո լ մ
կ ե ն դ ան ս կ ան ա շ խ ա թ հ ի վ ա յ թ ի տ ե ս ա կ ն ե թ ի պ ա հ պ ան ո լ թ յ ան ,
պ ա շ տ պ ան ո լ թ յ ան , վ ե թ ա թ տ ա ղ ը թ ո լ թ յ ան և օ գ տ ա գ ո թ ծ մ ան
պ ե տ ս կ ան ք ա ղ ա ք ա կ ան ո լ թ յ ո լ ն ը :
- «Բ ն ո լ թ յ ան հ ա տ ո լ կ պ ա հ պ ան վ ո ղ տ ա թ ա ծ ք ն ե թ ի մ ս ս ի ն » Հ Հ
օ թ ե ն ք (Հ Օ-211, 27.11.2006թ.), ո թ ը կ ա թ գ ա վ ո թ ո լ մ է Հ ա յ ս ս տ ան ի
Հ ան թ ա պ ե տ ո լ թ յ ան ք ն ո լ թ յ ան հ ա տ ո լ կ պ ա հ պ ան վ ո ղ
տ ա թ ա ծ ք ն ե թ ի՝ ո թ պ ե ս ք ն ա պ ա հ պ ան ս կ ան , տ ն տ ե ս ա կ ան ,
ս ո գ ի ա կ ս կ ան , գ ի տ ս կ ան , կ թ թ ա կ ան , պ ա տ մ ա մ շ ա կ ո լ թ ա յ ի ն ,
գ ե ղ ա գ ի տ ս կ ան , առ ո ղ ջ ա պ ա հ ս կ ան , ո ե կ թ ե ա գ ի ո ն ա թ ժ ե ք
ն ե թ կ ա յ ա գ ն ո ղ է կ ո հ ա մ ս կ ա թ գ ե թ ի , ք ն ո լ թ յ ան հ ա մ ա կ ի թ ն ե թ ի
ո լ առ ան ձ ի ն օ թ յ ե կ տ ն ե թ ի ք ն ս կ ան ո ն գ ա թ գ ա գ մ ան ,
վ ե թ ա կ ան գ ն մ ան , պ ա հ պ ան ո լ թ յ ան , վ ե թ ա թ տ ա ղ թ ո լ թ յ ան և
օ գ տ ա գ ո թ ծ մ ան պ ե տ ս կ ան ք ա ղ ա ք ա կ ան ո լ թ յ ան ի թ ա վ ս կ ան
հ ի մ ո լ ն ք ն ե թ ը :
- «Շ թ ջ ա կ ա մ ի ջ ա վ ա յ թ ի վ թ ա ա գ ղ ե գ ո լ թ յ ան գ ն ս հ ա տ ո մ ան և
փ ո թ ձ ա ք ն ն ո լ թ յ ան մ ս ս ի ն » Հ Հ օ թ ե ն ք (Հ Օ-110, 21.06.2014թ.), ո թ ը
կ ա թ գ ա վ ո թ ո լ մ է Հ ա յ ս ս տ ան ի Հ ան թ ա պ ե տ ո լ թ յ ո լ ն ո լ մ շ թ ջ ա կ ա
մ ի ջ ա վ ա յ թ ի վ թ ա ա գ ղ ե գ ո լ թ յ ան գ ն ս հ ա տ ո մ ն ե թ ի , շ թ ջ ա կ ա
մ ի ջ ա վ ա յ թ ի վ թ ա ա գ ղ ե գ ո լ թ յ ան պ ե տ ս կ ան փ ո թ ձ ա ք ն ն ո լ թ յ ան
ո լ ո թ տ ի հ ս ս ա թ ա կ ս կ ան հ ա թ ա ք ե թ ո լ թ յ ո լ ն ն ե թ ը :
- Հ Հ ք ն ա պ ա հ պ ան ո լ թ յ ան ն ա խ ա թ ա թ ի հ թ ա մ ան՝ 24.12.2012թ.-ի թ ի վ 365-Ն
ո թ ո շ ո լ մ , ո թ ո վ կ ա թ գ ա վ ո թ վ ո լ մ է ն շ թ ջ ա կ ա մ ի ջ ա վ ա յ թ ի
պ ա հ պ ան ո լ թ յ ան դ թ ա մ ա գ լ խ ի ն ը ն դ ե թ ք օ գ տ ա գ ո թ ծ ո ղ ն ե թ ի
կ ո ղ մ ի գ ն ա խ ա տ ե ս վ ա ծ ո ե կ ո լ լ տ ի վ ա գ ի ո ն ա շ խ ա տ ան ք ն ե թ ի
ն ա խ ա հ ա շ վ ա յ ի ն ա թ ժ ե ք ն ե թ ի հ ա շ վ ա թ կ մ ան և ի ն դ ե ք ս ա վ ո թ մ ան
կ ա թ գ ի հ ե տ կ ա ս վ ա ծ ի թ ա վ ս հ ա թ ա ք ե թ ո լ թ յ ո լ ն ն ե թ ը :
- Հ Հ կ առ ա վ ա թ ո լ թ յ ան 10.01.2013թ.-ի թ ի վ 22-Ն ո թ ո շ ո լ մ , ո թ ո վ
ս ա հ մ ան վ ե լ է ն օ գ տ ս կ ա թ հ ան ա ծ ո ն ե թ ի ա թ դ յ ո լ ն ս հ ան վ ա ծ

տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական լցակույտերի տեղադրիչները և դրանց հարակից համայնքներին բնակչության անվտանգության և առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումներին իրականացման, դրանց իրականացման վճարներին չափերի հաշվարկման և վճարման կարգերը:

- ՀՀ կառավարության 14.12.2017թ.-ի թիվ 1463-Ն որոշում, որը կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում խախտված հողերի հաշվառման, հողաշինարարական, քարտեզագրման, կանխատեսվող ու իրականացման ենթակառուցվածքային աշխատանքներին նախագծման, ռեկուլտիվացման, ռեկուլտիվացված հողերի նպատակային նշանակություն ուղղություններին որոշման, ինչպես նաև նպատակային ու գործարանական նշանակությունը համապատասխան` դրանց հետագա օգտագործման ժամանակ:
- ՀՀ կառավարության 14.08.2014թ.-ի N781-Ն որոշում, որը սահմանում է սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի օբյեկտներին պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման ընթացակարգը:
- ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշում, որը սահմանում է ընդերք օգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստներին նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումներին իրականացման պահանջներին, ինչպես նաև արդյունքներին վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը:
- ՀՀ կառավարության 02.11.2017թ.-ի N1404-Ն որոշում, որով սահմանվել են հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և պակաս արդյունավետ հողերի բարելավման համար հողի բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները:
- ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ.-ի N71-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը,
- ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ.-ի N72-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը,

- ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի թիվ 967-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ քննչական ինսպեկցիայի կազմակերպության կառուցվածքի մասին հրաման, որով հաստատվում է նաև աշխատատեղերի մասին, բնակելի և հասարակական շենքերում ադմինիստրատիվական ինստրուկցիաների մասին հրաման, որով հաստատվում է նաև աշխատատեղերի մասին, բնակելի և հասարակական շենքերում թրթռման հիգիենիկ նորմերը:
- Թափոնների մասին ՀՀ օրենքը /ՀՕ-159-Ն ընդունված 24,11,2004/,
- ՀՀ կառավարության 15,06,2017թ-ի N 676-Ն որոշում,
- ՀՀ կառավարության 08,09,2011թ N1396-Ն որոշում,
- ՀՀ կառավարության 23,08,2012թ 1079-Ն որոշում:

2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

2.1. Գտնվելու վայրը

Կառավարական ծախսերի հանքավայրի հարավ-արևմտյան տեղամասի տնօրենի երևակումը վարչական տեսակետից գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության Արագածոտնի մարզի Թալինի տարածաշրջանում և տեղակայված է Կառավարական գյուղից մոտ 2.5-3.0 կմ հարավ և զբաղեցնում է 6.2 հա մակերեսով տարածք (նկ. 1 և 2):

Տեղամասը ասֆալտապատ ճանապարհով կապված է Կառավարական գյուղի (մոտ 2.5 կմ), մարզկենտրոն ք. Աշտարակի (38 կմ), իսկ վերջինս քաղաքային Երևանի (19 կմ) հետ: Հայկական երկաթուղու Արմավիր կայարանը գտնվում է տեղամասից մոտ 50-55 կմ հեռավորության վրա:

Հանրապետական նշանակության ունեցող Երևան-Աշտարակ-Թալին-Գյումրի ավտոճանապարհի անցում է տեղամասից մոտ 0.8 կմ հարավ:

Մոտակա բնակավայրերն են Կառավարական, Ազարակավան, Կարմրաշեն, Պարտիզակ գյուղերը և Թալին քաղաքը (15 կմ):

Հարավ-արևմտյան տեղամասի հրաբխային տնօրենի երևակման տարածքը գտնվում է 1335-1370մ բացարձակ բարձրությունների վրա և զբաղեցնում է 6.2 հա մակերեսով տարածք:

Երևակման կոորդինատները ըստ Arm WGS-84 համակարգի հետևյալն են.

X ₁ – 4464597	Y ₁ - 8420032
X ₂ – 4464792	Y ₂ - 8420032
X ₃ – 4464877	Y ₃ - 8419972
X ₄ – 4465003	Y ₄ - 8419949
X ₅ – 4465049	Y ₅ - 8420037
X ₆ – 4464884	Y ₆ - 8420120
X ₇ – 4464792	Y ₇ - 8420187
X ₈ – 4464597	Y ₈ - 8420187

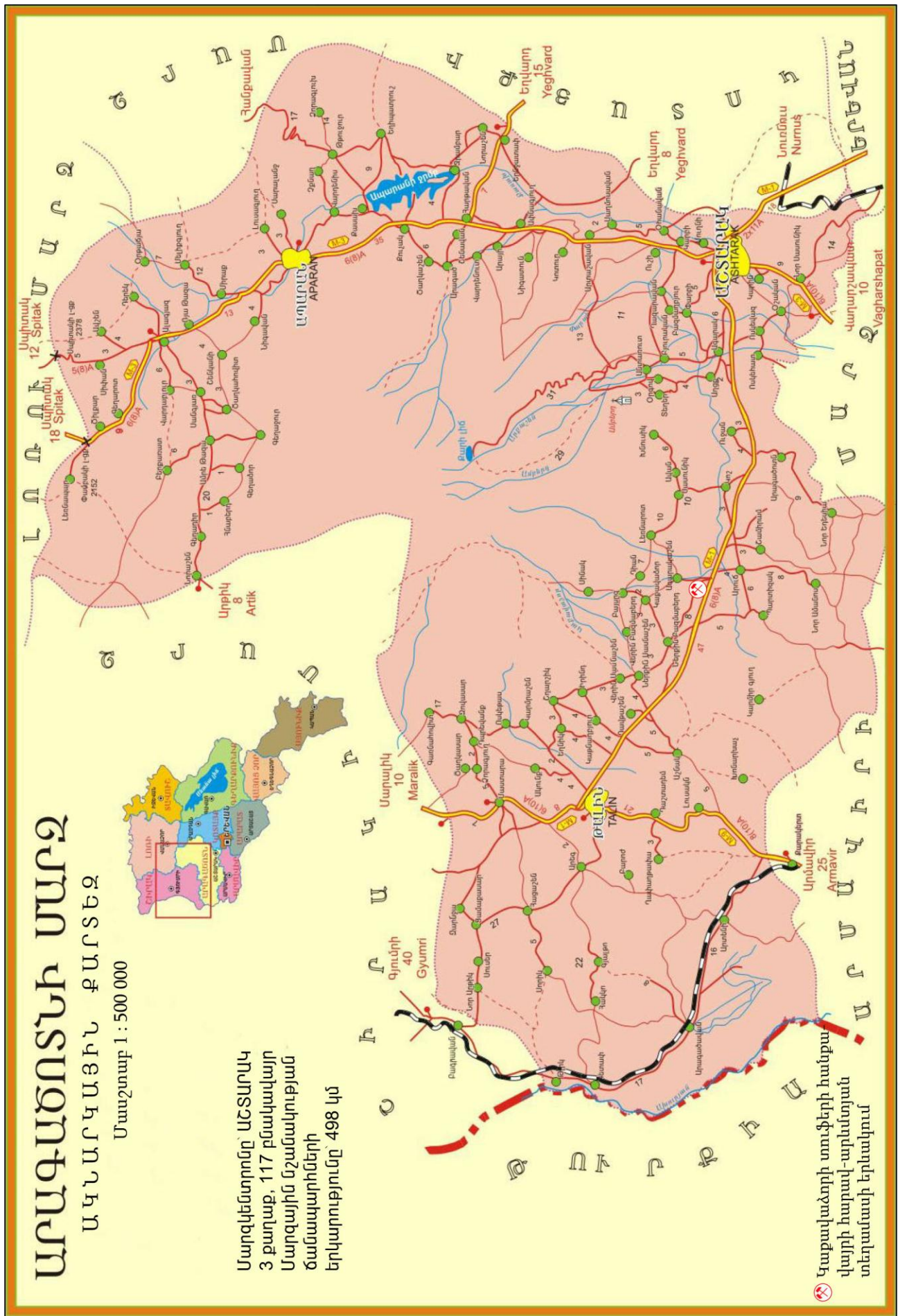
Երևակման տարածաշրջանի խոշորագույն քաղաքաշինական միավորումը Թալին քաղաքն է, որը նախկինում եղել է Թալինի շրջանի վարչական կենտրոնը, ունեցել է Հայի Թալին, Մեծ Թալին, Վերին Թալին անվանումները, 1978թ.-ին վերանվանվել է Թալին: Թալինը 1964թ.-ից եղել է քաղաքատիպ ավան, 1995թ.-ի վարչատարածքային ռեֆորմից հետո ստացել է քաղաքի կարգավիճակ:

ԱՐՄԳԱԾՈՏՆԻ ՄԱՐԶ

Ա Կ Ն Ա Ր Կ Ա Յ Ի Ն Ք Ա Ր Տ Ե Չ

Մասշտաբ 1 : 500 000

Մարզկենտրոնը՝ ԱՇՏԱՐԱԿ
 3 քաղաք, 117 բնակավայր
 Մարզային նշանակության
 ճանապարհների
 երկարություն՝ 498 կմ

Կարավաճարի տուֆերի հանքավայրի հարավ-արևմտյան տեղամասի երևանում

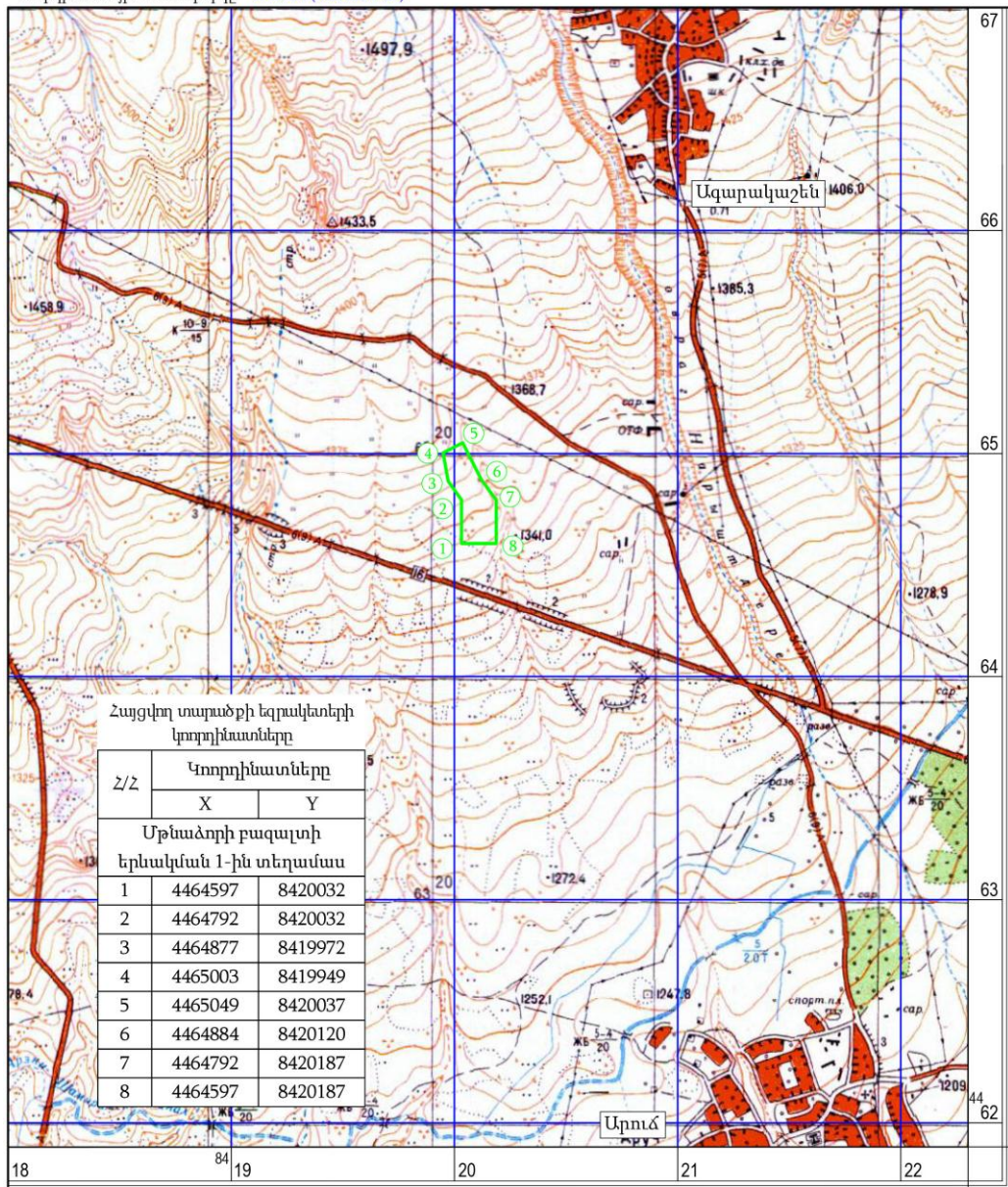
Նկար 1.

Ի Ր Ա Վ Ի Ճ Ա Կ Ա Յ Ի Ն Հ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ի Ծ

(հատված K-38-137-A-a թերթից)

Մասշտաբ 1:25000

Կոորդինատային համակարգը՝ WGS-84 (ARMREF 02)

Պ Ա Յ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ն Շ Ա Ն Ն Ե Ր

— Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների տարածք
 Կարավաճող ստուգելի հանքավայրի
 Հարավ-արևմտյան տեղամասի
 իրավիճակային հատակագիծ

(հատված K-38-125-B և K-38-137-A

1:50000 մասշտաբի տոպոգրաֆիական թերթից)

Նկար 2.

2.2. Երկրաբանական կառուցվածքը

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են երկու հիմնական կառուցվածքային համալիրներ, որոնց միջև առկա է կտրուկ երկրաբանական աններդաշնակություն:

Ստորին համալիրը ներկայացված է Արագածի հրաբխային լեռնազանգվածի հիմքը կազմող միջպլինոցենյան (միոցեն) մեղմ ծալքավորված նստվածքային շերտախմբով, որի հոդմահարված առաստաղի տարբեր հորիզոնները վահանաձև ծածկվում են վերին համալիրի՝ պլինոցեն-չորրորդականի հրաբխային առաջացումներով:

Հարավ-արևմտյան տեղամասի տուֆերի երևակման երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են վերին պլինոցենի, միջին չորրորդականի հրաբխային և ժամանակակից փուխր-բեկորային առաջացումները

Երևակման շերտագրական կտրվածքը ներկայացված է հետևյալ տեսքով (ներքևից-վերև):

Վերին պլինոցեն: Տեղամասի տարածքի շերտագրական կտրվածքի մերկացված մասի ամենահին ապարները ներկայացված են Արագածի շերտախմբի վերին դարուաշերտի անդեզիտաբազալ տներով, որոնց արտավիժումը կապված է Արագածի հրաբխային գործ-նեռությամբ հետ: Անդեզիտաբազալ տների ծածկոցի հզորությունը մոտ 50 մ է: Մակրոսկոպիկ դրանք ներկայացված են ծականտներ, հոծ, ճեղքավորված, բրբեմն խոռոչավոր, հիմնականում մուգ մոխրագույն տարատեսակներով: Հետախուզական հորատանցքերով այս անդեզիտաբազալ տները հատված չեն:

Ստորին չորրորդական: Այս հասակին են վերագրվում հրաբխային տուֆերի ծածկոցը հիմնատակող նստվածքային ավազակավային առաջացումները: Այս ապարները տեղադրված են վերին պլինոցենի անդեզիտաբազալ տների ողողամաշված ակերևույթի վրա:

Միջին չորրորդական: Տեղամասի ամենահիններում անդեզիտաբազալ տները մասնակիորեն ծածկված են արթիկի տիպի հրաբխային տուֆերի ծածկոցով, որոնք վերագրվում են այս հասակի ստորին հաստվածքի 2-րդ դարուաշերտին:

Տեղամասի հրաբխային տուֆերը ներկայացված են հիմնականում մոզոնիտային և վարդագույն տաքատեսակներով: Իրենց գունավորմամբ, կազմով և դեկորատիվ հատկություններով նման են երևան-լենինականյան տիպի տուֆերին:

Տուֆերի հաստվածքը մեղմաթեք անկում է հարավ-արևելք՝ մոտ 5-8° անկյան տակ: Երևակման սահմաններում տուֆերի հաստվածքի տեղադրման խախտման երևույթներ չեն հայտնաբերվել: Տուֆերի հաստվածքը ընդհանուր հզորությունը նախնական դիտարկումներով տատանվում է 20.0-ից 25.0 մ-ի սահմաններում, կազմելով միջինը՝ 22.0-23.0 մ: Տուֆերի հաստվածքը ներկայացված են թույլ ճեղքավորված մոզոնիտային, սևավուն տուֆերով: Վերջիններս ստիճանաբար անցնում են թարմ, թույլ ճեղքավորված տուֆերի (օգտակար հանածո):

Տուֆերի հաստվածքի հզորությունների տատանումները պայմանավորված է պալեոռելիեֆի անհարթություններով և հողմահարման գործունեությամբ:

Տուֆերի հաստվածքում առկա ճեղքավորվածությունը ծագումնաբանորեն կապված է հիմնականում հրահեղուկ զանգվածի սառեցման (անջատման ճեղքեր) և նորագույն տեկտոնական շարժումների հետ: Տեկտոնական ծագման ճեղքերը սահմանափակ տարածում ունեն, սեյսմիկ բնույթի են և հաճախ համընկնում են անջատման ճեղքերին: Այս տարբերությունը ճեղքերի հատումներն առաջացնում են մեծաբեկոր՝ հիմնականում պրիզման մեծաքարեր:

Ժամանակակից առաջացումները ներկայացված են դելյուվիալ փուլի քարային, տուֆերի և անդեզիտաբազալ տերիբեկորներ պարունակող ավազակավային, ավազախճային և ստվածքներով: Սրանց հզորությունը տատանվում է 0.6-1,0մ սահմաններում, կազմելով միջինը 0.8մ: Հողաբուսական շերտը թույլ է զարգացած, ներկայացված է խոտաբույսերի արմատներ պարունակող շագանակագույն հողերով, որոնց հզորությունը չի գերազանցում 0.2-0.4մ-ը՝ միջինը կազմելով 0.3մ:

2.3. Ռեկոնստրուկցիոն աշխատանքներ

Լեռնագրական տեսակետից Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի Հարավ-արևմտյան տեղամասի տարածքը հարևան է Հայկական հրաբխային բարձրավանդակի Արագած-Սյունիքի ենթամարզի Արագածի Լեռնագանգվածի հարավային լանջերին՝ Շամիրամի սարավանդի հարավ-արևելյան մասերին և բնութագրվում է բլրալիքավոր ռելիեֆով: Բնորոշ են հանգած հրաբուխները կոնաձև բարձրացումները և առանձին լավային հոսքերի ողողաման-հրաբխային սարավանդները՝ կտրտված անջուր ձևերով: Մակերևույթը խիստ քարքարոտ է: Երկրաբանական գվածքային տեսակետից տարածաշրջանը հարևան է Արագածի տեկտոնահրաբխային գանգվածի հարավային իջեցված բեկորին: Հարավարագածյան իջույթին (առանձնացված է երկրաֆիզիկական տվյալներով): Վերջինս սահմաններում առանձնացվում են ավելի ցածր կարգի տեկտոնական տարբեր տեղային բարձրացումներ, անտիկլինալներ, սինկլինալներ և աղային կառուցվածքներ:

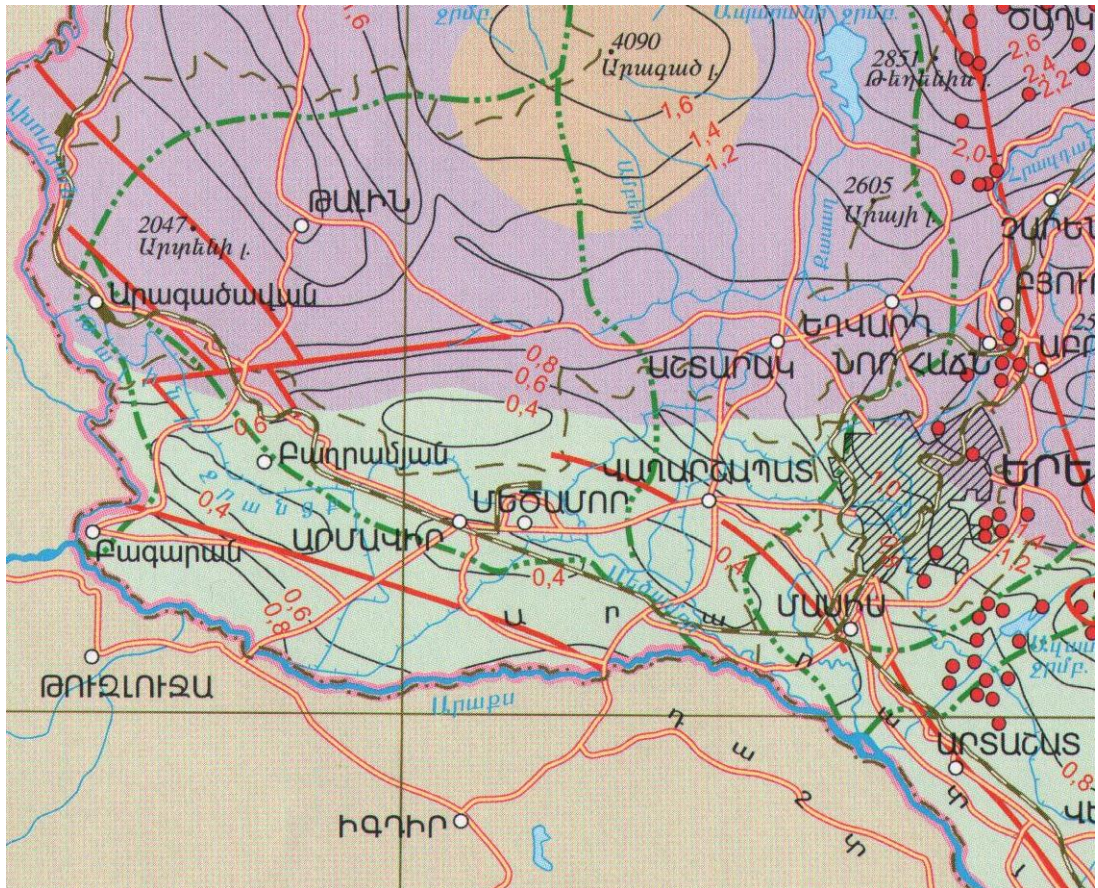
Երկրաբանական կառուցվածքի ձևավորման գլխավոր գործոնը հրաբխային Արագած Լեռան վերին պլեոցենյան գործունեությունն է: Հրաբխային համալիրները ներկայացված են անդեզիտա-բազալ տներով, դացիտներով, տուֆերով և տուֆոլավաներով, որոնք ծածկված են երկրորդ և երրորդ կարգի հաստ շերտով: Ռեկոնստրուկցիոն բնորոշ են հրաբխաբանական ձևերը, մակերևույթի խիստ կտրտվածությունը, ինչպես նաև ֆիզիկական ակտիվ հողմահարությունը: Մակերևույթային գերակշռող թեքությունը կազմում է 4°:

Տեղամասի տարածքը ներկայացված է մինչև 5° թեքությամբ մեղմաթեք հարթավայրով: Տարածքի երկրաձևաբանական կառուցվածքը բացառում է սողանքային երևույթները ձևավորումը: Մոտակա հայտնի սողանքային մարմինը գտնվում է երևակման տարածքից մոտ 18 կմ հյուսիս՝ Արագած Լեռան լանջին:

Երևանի մասնաշրջանում երկրաշարժերի հնարավոր
նւթգնությունը կազմում է 8-9բալ, իսկ առավելագույն
հորիզոնական արագացումը՝ 0,4g:

Շրջանի մակերևույթի երկրաձևաբանական և թեքություն
անկյուններին սխեմատիկ քարտեզները բերվում է ստորև նկար
4 և 5-ում:

Ստորև ներկայացվում է սողանքային երևույթների
տարածման սխեմատիկ քարտեզը՝

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

Սողանքներ

Խոշոր սողանքային տարածքներ

Հողմահարման գույրիներ

Ջերմաքիմիական

Ջերմակենսաքիմիական

Ջերմասառնամանիքային

Նեոտեկտոնական բարձրացումների հավասարագծեր (կմ)

Տեկտոնական խախտումներ

Ավազանների սահմաններ

Սևանա լճի

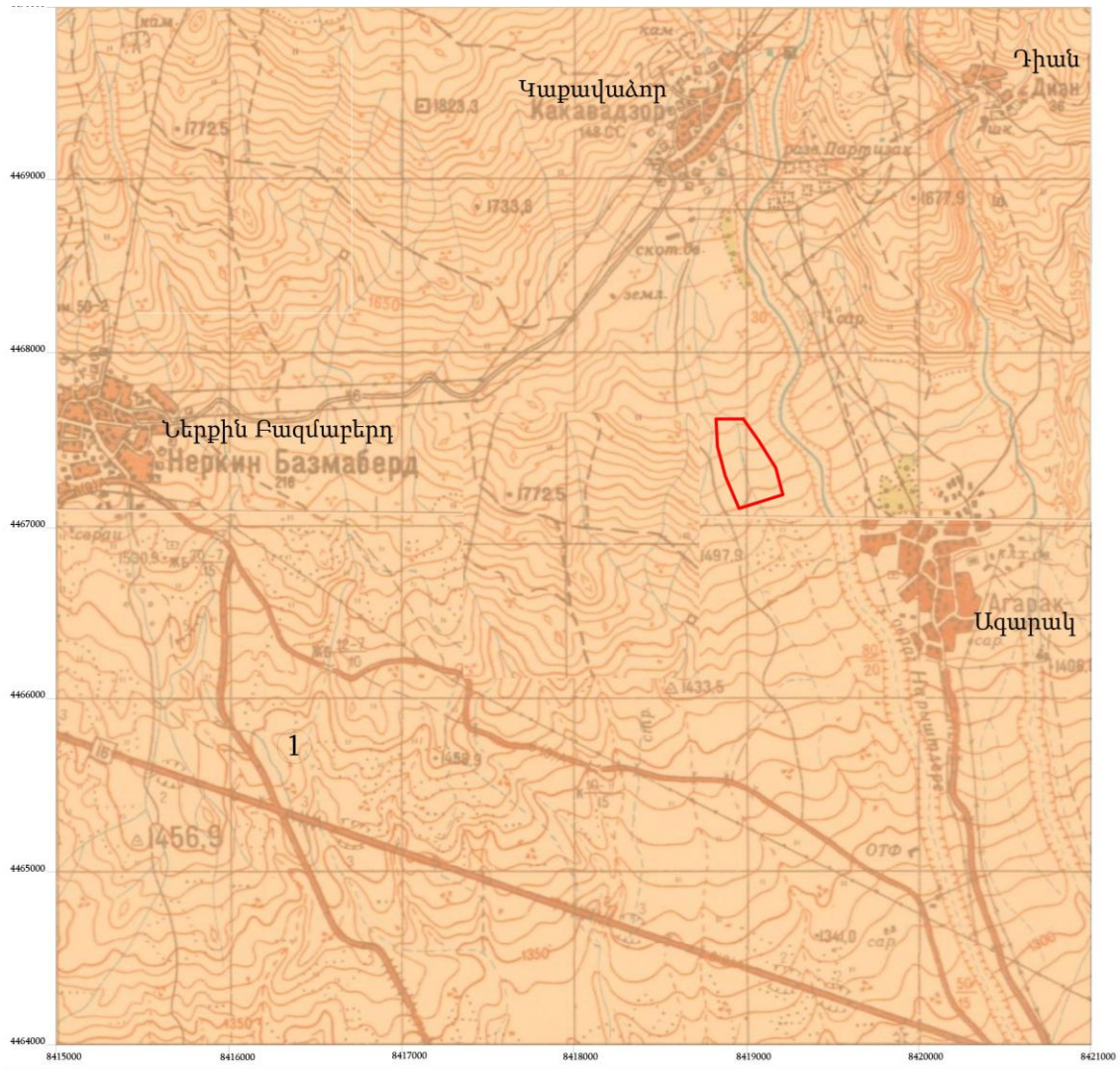
Գետային երկրորդ կարգի

Գետային երրորդ կարգի

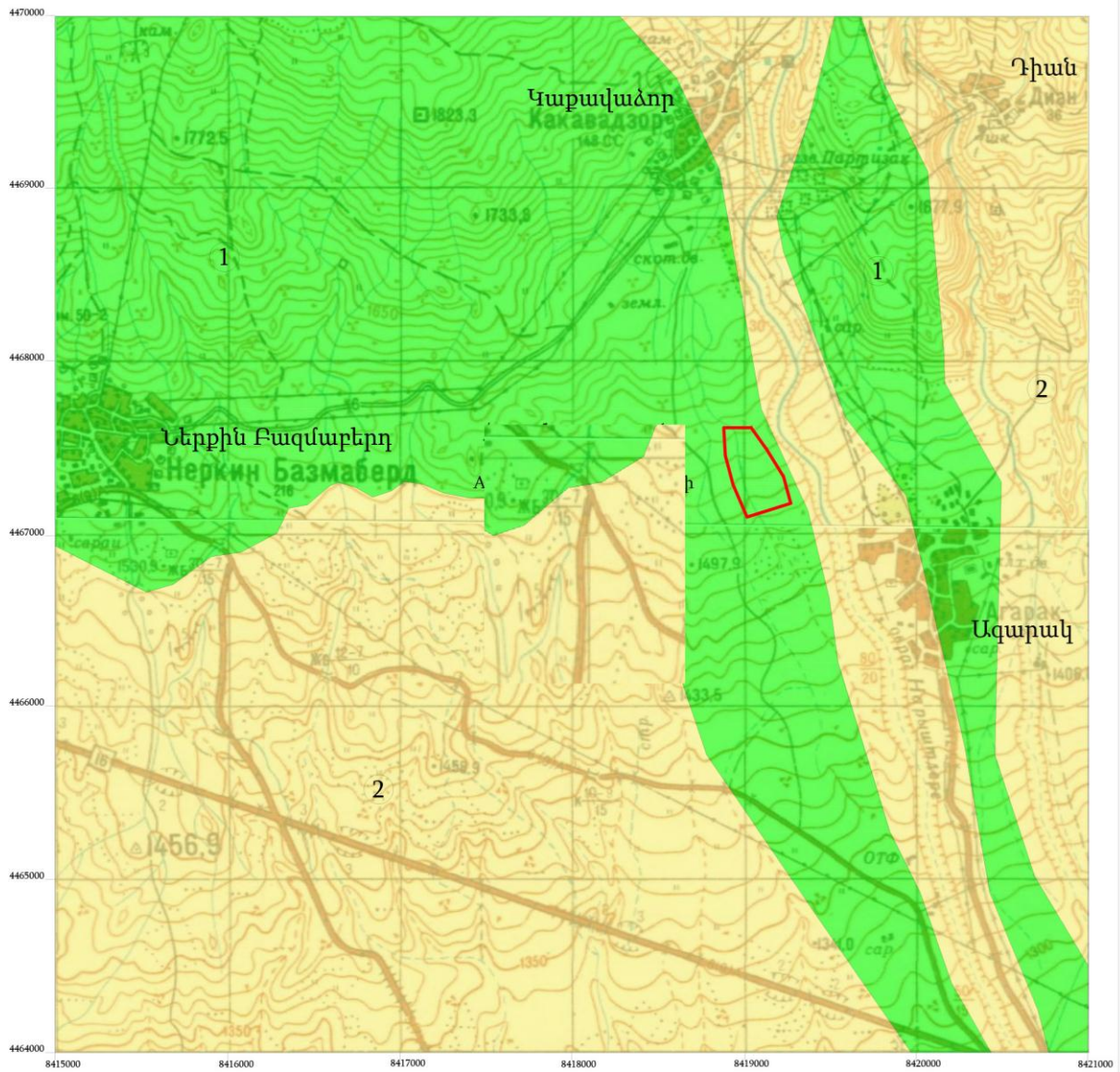
Գետային չորրորդ կարգի

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

1- Ցածր ենթահորիզոնական բլրածածկ-ալիքաձև սարահարթ

Նկար 4.

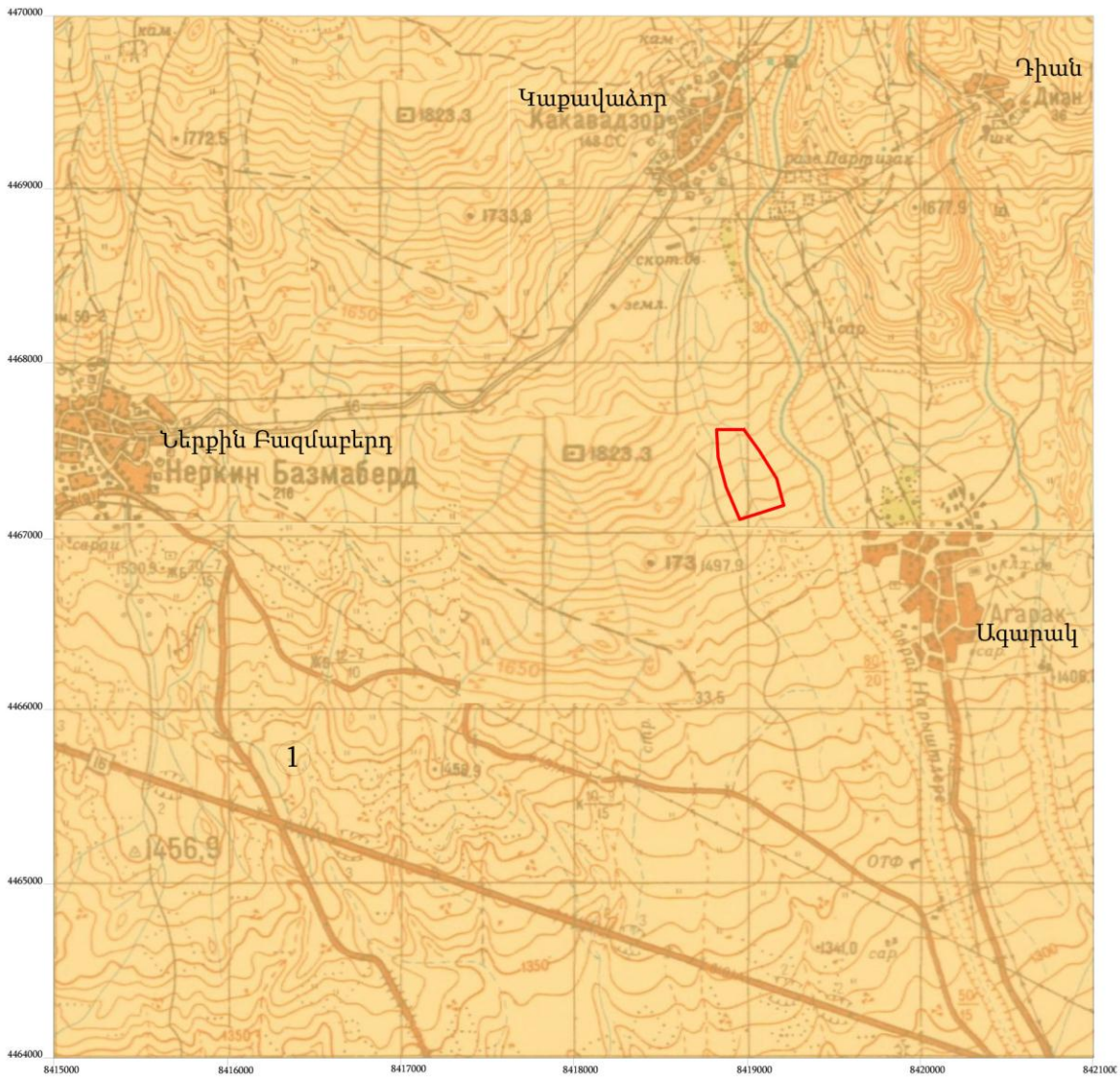

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ
 1 - Մեղմաթեք հարթավայրեր մինչև 5° թեքությամբ
 2 – Մեղմ լանջեր 5-9°

Նկար 5.

2.4. Երևակման տարածաշրջանի կլիման

Հարավ-արևմտյան տեղամասի կլիման չոր ցամաքային է: Քամիներին գերակշռող ուղղությունը հիմնականում հյուսիսային և հյուսիս-արևելյան են: Միջին տարեկան խոնավությունը 63% է, ամենաշոգ ամսվա միջինը՝ 32%, ամենացուրտ ամսվա միջինը՝ 64%: Ամառները տաք են և չոր, ձմեռները՝ ցուրտ, կայուն ձնածածկույթով: Հունվարյան միջին ջերմաստիճանը կազմում է -6°C , հուլիսյանը՝ 23°C : Մթնոլորտային տարեկան տեղումների քանակը 350-400մմ: Բնական լանդշաֆտները չոր տափաստաններն են: Կլիմայական գոտիներին տարածման սխեմատիկ քարտեզը ներկայացված է նկար 6-ում:

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ
1- Չոր, ցամաքային կլիմայական գոտի

Նկար 6.

2.5. Մթնոլորտային օդ

Հանրապետության տարածքում օդային ավազանի ֆունային աղտոտվածությունը վերահսկվում է Շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոօդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կողմից: Մթնոլորտային օդի մոնիտորինգի Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի Հարավարևմտյան տեղամասի շրջանում՝ Կաքավաձոր, Ագարակավան, Դիան և Ներքին Բազմաբերդ բնակավայրերում չկա:

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների արդյունքում մոտակա Կաքավաձոր և Ագարակավան բնակավայրերի օդային ավազանների վրա ազդեցությունը

կարող է գնահատվել հաշվարկային եղանակով՝ համաձայն 2011 թվականի «ՀՀ բնակավայրերի մթնոլորտային օդնադատող նյութերի ֆոնային կոնցենտրացիաները» համապատասխան ձեռնարկ-նախագրի: Ըստ այդ նախագրի մինչև 10 հազար բնակչությամբ բնակավայրերի համար, որոնց թվին են դասվում Հարավ-արևմտյան տեղամասին հարակից բնակավայրերը, օդի ֆոնային ադտոտվածությունը գնացանիչն են՝ փոշի՝ 0.2 մգ/մ^3 , ծծմբի երկօքսիդ՝ 0.02 մգ/մ^3 , ազոտի երկօքսիդ՝ 0.008 մգ/մ^3 և ածխածնի օքսիդ՝ 0.4 մգ/մ^3 :

2.6. Ջրային ռեսուրսներ

Երևակման տարածքում մշտական բնույթի մակերեսային ջրային հոսքեր՝ գետեր չկան: Արևելքից երևակման տարածքը սահմանափակվում է Կաքավաձոր և Ագարակավան գյուղերի բնական սահման հանդիսացող ոչ խորը (մոտ 5մ) ձորակով (1:50000 մասշտաբի տպագրաֆիական քարտեզների վրա ձորակը նշված է Նառիչտդերե անվանմամբ): Ձորակում ջրերի առկայությունը կրում է խիստ արտահայտված սեզոնային բնույթ՝ ամռանն ձմռանը՝ անջուր է, գարնանը և աշնանը՝ սնվում են մթնոլորտային տեղումների հաշվին:

Ըստ շրջանում շահագործվող բազմաթիվ հանքավայրերի (Կաքավաձորի, Բազմաբերդի, Սասնաշեն-Պարտիզակի) տվյալներին՝ տուֆային հաստվածքում ստորգետնյա ջրային հորիզոններ չեն ձևավորվում, ինչը պայմանավորված է ապարների բնական ֆիզիկամեխանիկական հատկություններով, դրանց ծակոտկենությունը և ճեղքավորվածությունը: Արևելքից տեղամասը սահմանափակող ձորակը հանդիսանում է բնական դրենաժ, որ բնական կերպով ինֆիլտրվում են մթնոլորտային տեղումները:

Երևակման արևելյան սահմանի և ձորակի միջև հետավորությունը կազմում է մոտ 160մ:

2.7. Հողեր

Հարավ-արևմտյան տեղամասի շրջանում տարածված են շագանակագույն, բարձրադիր գոտում նաև՝ քարքարոտ

Բնական և արհեստական ծածկված հացազգի, տարախոտահացազգի, երբեմն մարգագետնատափաստանային բուսականությունը ամբողջությամբ: Հողերի բնական տիպերի բաշխվածությունը երևակալման շրջանում բերված է նկար 7-ում:

Բուսականության տարածքը ներկայացված է շագանակազույն թույլ կարբոնատային փոքր, առանձին հատվածներում միջին հզորությունը (0,25 մ միջին հզորություն) հողերով, որոնք ձևավորվել են տիպիկ չորատափաստանային բուսականության տակ, հրաբխային ապարների հողմահարված նյութերի, ինչպես նաև տեղական տակ, որոնք բերուկ և հեղեղաբերուկ գոյացումներով:

Տեղամասի շագանակազույն հողերի ծավալային զանգվածը տատանվում է 1.33գ/սմ³-ի, տեսակարար զանգվածը՝ 2.57գ/սմ³-ի, ընդհանուր ծակնոտությունը՝ 46,4%, խոնավությունը՝ 24%: Հողերում որոշվել է կարբոնատների 17% պարունակություն, ինչը առաջ է բերում հողերի ցեմենտացում, ամրացում, ցածր ջրաթափանցելիություն:

Հողերի ստորակտրան թույլ արտահայտված կնձկային է, առանձին հատվածներում՝ փոշեման:

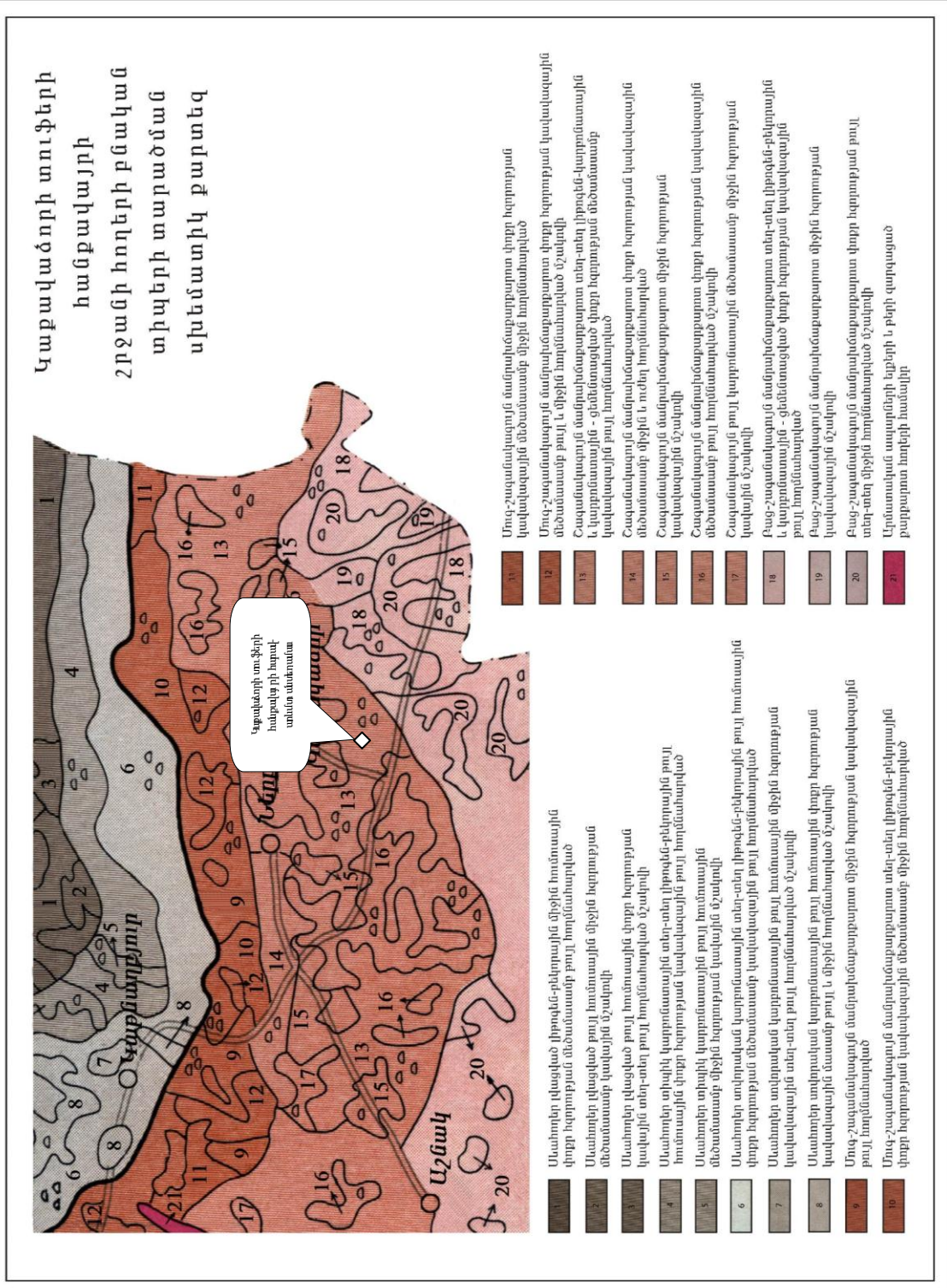
2.8. Բուսական և կենդանական աշխարհ

Կաքավաճորի տուֆերի հանքավայրի Հարավ-արևմտյան տեղամասի շրջանին բնորոշ են երկու տիպի բուսականացված: Երևակալման հյուսիսային հատվածում զարգացած են լեռնատափաստանային հացազգային, տարածոտա-հացազգային լանդշաֆտները, իսկ հրավում (ներառյալ՝ տեղամասը) կիսանապատային օշինդրա-էֆեմերային բուսականությունը (նկար 8):

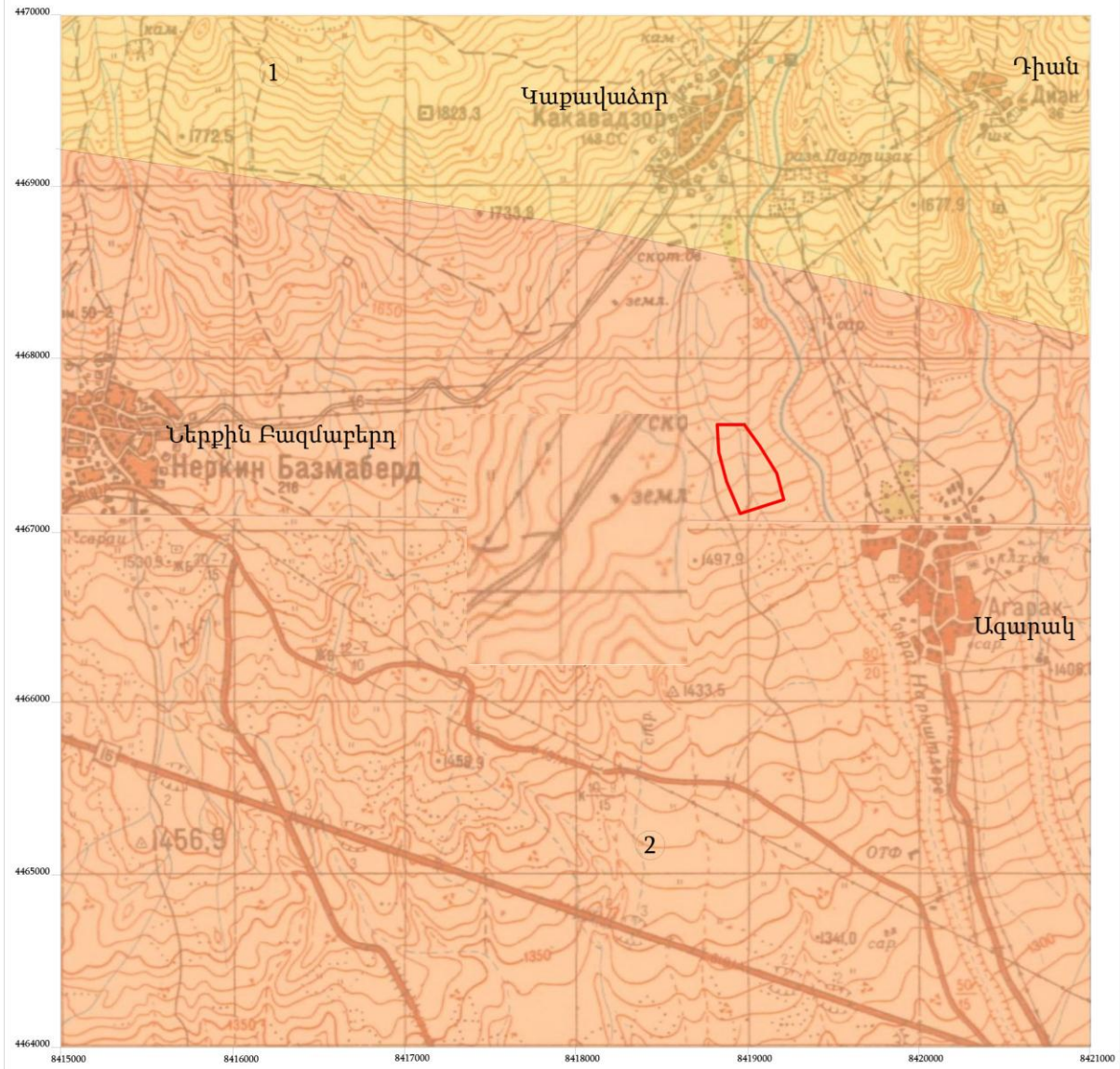
Լեռնատափաստանային բուսականությունը ներկայացված է երեք ֆորմացիաներով՝ փետրախոտային (Stipa), շոկոտային (Festuca) և ցորենկային (Bromus) տափաստաններ:

Բուն երևակալման տարածքին բնորոշ կիսանապատային բուսականությունը ներկայացված է օշինդրա-էֆեմերային տեսակներով՝ օշինդր բուրավետը (Artemisia fragrans Willd.), այծակնզլանաձև (Aegilops cylindrica), անապատաբուս (Eremopyrum), վառվռուկ

(Alyssum), փշ ամ ան դ ի կ (Atraphaxis), ան մ ե ռ ռ լ կ (Xeranthemum squarrosum), եր ի գ ախտ տ եր կ ար ամ ազ ը (Taeniatherum crinitum) և ալ ե լ աբ ո լ յ ս գ ե տն ասար ած ը (Kochia prostrata):

Նկար 7.

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

- 1 - Հացազգային, տարախոտա-հացազգային տափաստանային բուսականություն
- 2 - Օշինդրա-էֆեմերային կիսաանապատային բուսականություն

Նկար 8.

Տարածաշրջանում անողնաշարավոր կենդանիներից հանդիպում են՝ մորեխներին, ծորիղներին տեսակներ, երկթևանիներ: Կարիճներից հանդիպում է միայն դեղին կարիճը: Սողուններից դիտվել է բարեկամ օձազլուղ մողեսը: Կաթնասուններից արձանագրվել է նապաստակ և աղվեսը (Vulpes vulpes): Բնակիչների հավաստամբ տարածքում

բնակվում են նաև գայլերը, որոնք պարբերաբար վնաս են հասցնում ոչ խարնեքի գլխաքանակին: Լայն տարածում ունեն դաշտամկները: Կաքավաձոր բնակավայրում բազմաթիվ են քաղաքային ծիծեռնակները, տեղամասում նկատվել է արտույտ:

Հայցվող տարածքում խոշոր կենդանիներին վերգետնյա և ստորգետնյա բներ, որջեր չեն դիտարկվել, սակայն առկա են կրծողներին բազմաթիվ բներ:

Նախնական հայտի կազմման ժամանակ ուսումնասիրվել են ՀՀ բույսերի և ՀՀ կենդանիներին կարմիր գրքերը, դրանցում նշված տեսակներին աճելավայրերի և ապրելավայրերի սխեմատիկ քարտեզները համադրվել են Հարավ-արևմտյան տեղամասի տեղադիրքը արտացոլող քարտեզներին հետ:

Հարավ-արևմտյան տեղամասի շրջանում հայտնի են ՀՀ բույսերի կարմիր գրքում գրանցված կարծրածաղիկ տեսակը, որի աճելավայրը գտնվում է Բայսըզ գյուղի շրջակայքում, տեղամասից մոտ 3կմ հեռավորություն վրա:

Ըստ ՀՀ կենդանիներին կարմիր գրքում ներկայացված ապրելավայրի բնութագրման, Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի հարավ-արևմտյան տեղամասի շրջանում կարող է հանդիպել Շիդլովսկու դաշտամուկը (բնադրում է 1400-1700մ բարձրություններում գտնվող չոր-լեռնային և լեռնային տափաստաններում):

Տեղամասում իրականացված նախնական դիտարկումներին ժամանակ «կարծրածաղիկ» տեսակի աճելավայր չի արձանագրվել, չի դիտարկվել նաև Շիդլովսկու դաշտամուկը:

2.9. Բնություն հատուկ պահպանվող տարածքներ

Տուֆերի երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող Հարավ-արևմտյան տեղամասը ներառված չէ բնություն հատուկ պահպանվող տարածքի սահմաններում: Մոտակա բնություն հատուկ պահպանվող տարածքը «Արագածի պայան» արգելավայրն է, որը հիմնադրվել է ՀՍՄՀ մինիստրներին սովետի 1959 թվականի հունվարի 29-ի թիվ 20 որոշմամբ ՀՀ Արագածոտնի մարզ, Արագած լեռան հարավային լանջին, Քարի լճի շրջակայքում, ծովի մակարդակից 3200-3350 մ

բարձրություն վրա: Արգելավայրը զբաղեցնում է 300հատարածք: Արգելավայրի պահպանությունն օբյեկտներն են սառցադաշտային Քարի լիճը և հարակից ալպյան մարգագետինները: Հարավ-արևմտյան տեղամասի և «Արագածի ալպյան» արգելավայրի միջև հեռավորությունը ուղիղ գծով կազմում է ավելի քան 18կմ:

Բնությունն հատուկ պահպանվող տարածքներ են հանդիսանում նաև բնությունն հուշարձանները: ՀՀ տարածքի բնությունն հուշարձանների ցանկը հաստատվել է ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի N 967-Ն որոշմամբ: ՀՀ Արագածոտնի մարզում հաշվառված բնությունն հետևյալ հուշարձանները.

Աղյուսակ 2.

Անվանումը	Տեղադիրքը
«Տափակ Բլուր» լիպարիտային գմբեթ	Արագածոտնի մարզ, Թաթունի գյուղից 2.0 կմ հվ-արմ
«Բագալ տեարն», եզակի ճառագայթաձև անջատում	Արագածոտնի մարզ, Բյուրակյան գյուղից 7 կմ հս, Արխաշան գետի ձախափնյամասում Ամբերդ ամրոցի մոտ
«Տատիկ» քարե բնական քանդակ	Արագածոտնի մարզ, Դաշտադեմ գյուղի հվ-արլ եզրին
«Փոքր Արտենի» հրաբուխ	Արագածոտնի մարզ, Արևուտ գյուղից 2.5 կմ հվ-արմ
«Քարե կարկուտ» տեքստուրային առանձնահատուկ ներփակումներ	Արագածոտնի մարզ, Մարալանջ գյուղից մոտ 3.0 կմ հս-արմ
Արայի լեռան խառնարանը	Արագածոտնի մարզ, Արտաշավան գյուղից 6 կմ հս-արլ
«Անանուն» ժայռ- մնացուկներ	Արագածոտնի մարզ, Մարալանջ գյուղից 4.5 կմ հվ-արմ, Արայի լեռ, հրաբխի հարավային լանջերին
«Անանուն» էրոզիոն աշտարակ	Արագածոտնի մարզ, Մարալանջ գյուղից 4 կմ արմ, Արայի լեռան հրաբխի խառնարանում
«Չինգիլային դաշտ» քարե կուտակումներ	Արագածոտնի մարզ, Քուչակ գյուղից մոտ 1.5 կմ հս-արմ, «Էլնյի բերդ» տանող ճանապարհին
«Մեծ Արտենի» էքստրուզիվ կոն	Արագածոտնի մարզ, բնակատեղան համալիր Մեծ Արտենի լեռ (2047մ), քարե դարյան (օլիգոցեն) հասակի եզր
«Քյահրիզ» աղբյուր	Արագածոտնի մարզ, Գեղաձոր գյուղից 8.5 կմ հվ-արմ, Գեղաձոր

	գ Ե տի վ Ե ր ի ն հ ն ս ան ք ի տր ո գ այ ի ն կ ր կ Ե ս ի վ Ե ր ի ն Ե գ ր ի ն
«Գ Ե ղ ա ձ ն ր » աղ բ յ ն Ի ր	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Գ Ե ղ ա ձ ն ր գ յ ն Ի ղ ի ց 7.5 կ մ հ վ -ար մ , Գ Ե ղ ա ձ ն ր գ Ե տի վ Ե ր ի ն հ ն ս ան ք ի տր ո գ այ ի ն կ ր կ Ե ս ն Ի մ , 9 մ -ի ց 3000 մ բ ար ձ ր ն Ի թ յ ան վ ր ա
«Ջ աղ ա ց ի » աղ բ յ ն Ի ր	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Ղ ա գ ար ա վ ան գ յ ն Ի ղ ի հ վ ծ այ ր ա մ ս ս ն Ի մ , ծ .մ -ի ց 1180 մ բ ար ձ ր ն Ի թ յ ան վ ր ա
«Ս ր բ ի » կ ամ «Ք առ ս ս ն Ի ն » աղ բ յ ն Ի ր	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Ա պ ար ան ք աղ ա ք ի կ Ե ն տր ո ն ն Ի մ , ծ .մ -ի ց 1870 մ բ ար ձ ր ն Ի թ յ ան վ ր ա
«Ա մ բ Ե ր ղ » Լ ի ճ	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Բ յ ն Ի ր ա կ ան ի ց մ ն տ 2.1 կ մ հ ս -ար մ , Ար ա գ ա ձ Լ Ե ն ան հ վ -ար մ մ Ե ր ձ կ ա տ ար այ ի ն ս ար ա վ ան ղ ի ն
«Լ Ե ս ի ն գ » Լ ի ճ	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Ծ աղ կ ա շ Ե ն գ յ ն Ի ղ ի ց մ ն տ 11 կ մ հ ս -ար մ , Ար ա գ ա ձ Լ Ե ն ն ա գ ան գ վ ա ձ ի հ ս -ար Լ Լ ան ջ ի ն
«Ու մ ր ն յ » Լ ի ճ	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Ծ աղ կ ա շ Ե ն գ յ ն Ի ղ ի ց մ ն տ 8 կ մ հ ս -ար մ , Ար ա գ ա ձ Լ Ե ն ն ա գ ան գ վ ա ձ ի ար Լ Լ ան ջ ի ն
«Գ Ե ղ ար ո տ ի » ջ ր վ Ե ժ	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Ար ա գ ա ձ գ յ ն Ի ղ ի ց 11 կ մ հ ս -ար մ
«Ար տ ա շ ա վ ան » բ ն ա պ ա տ մ ա կ ան հ ա մ ա լ ի ր	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Ար տ ա շ ա վ ան գ յ ն Ի ղ ի ար Լ Ե գ ր ի ն
«Ա ս տ վ ա ձ ը ն կ ա լ » հ ր ա բ ի ս այ ի ն տ ու Ֆ Ե ր ի ս տ վ ար ա շ Ե ր տ	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Հ ար թ ա վ ան գ յ ն Ի ղ ի ց մ ն տ 4 կ մ ղ Ե պ ի ար Լ , Ք ա ս ա խ ա գ Ե տ ի կ ի ր ճ ի ա ջ Լ ան ջ ի ն
«Ք ա ս ա խ ի ղ ղ ար ա վ ան ղ ն Ե ր »	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Օ հ ան ա վ ան գ յ ն Ի ղ ի ար Լ Ե գ ր ի ն
«Ք ա ս ա խ ի կ ի ր ճ »	Ար ա գ ա ձ ն տ ն ի մ ար գ , Մ աղ մ ն ս ա վ ան գ յ ն Ի ղ

Կաքավաձնրի տուֆերի հանքավայրի Հարավ-արևմտյան տեղամասի տարածքում, ինչպես նաև հարակից Կաքավաձնր, Ագարակավան, Վերին Բագմաբերդ, Դինան գյուղերի տարածքում բնութայն հուշարձաններ հաշվառված չեն:

3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

3.1. Ենթակառուցվածքներ

Օգտակար հանածոները երկրաբանական ուսումնասիրությունն համարն ախատեսված տեղամասը գտնվում է ՀՀ Արագածոտնի մարզում:

Մարզի տարածքը 2.756 քառ.կմ, ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը կազմում է (9.3%):

Գյուղատնտեսական նշանակություն հռոտտարածքը՝ 218,218.8 հա է (կամ մարզի տարածքին շուրջ 79.2%), որը կազմում է ՀՀ-ի՝ 2,045,472.2 հա արհեստի 10,67 %-ը, այդ թվում՝ վարելահողերը 54,105.7 հա: Բնակավայրերի հողերը կազմում են մարզի հողերի շուրջ 6.3%, իսկ անտառային հողերը շուրջ 3.95%:

ՀՀ Արագածոտնի մարզն ընդգրկում է Աշտարակ, Ապարան, Արագած և Թալին տարածաշրջանները: Մարզում առկա է 114 համայնքներից քաղաքային՝ 3:

Մարզում առկա է 29 արհեստական ջրամբար՝ ամենամեծը Ապարանի ջրամբարն է՝ մակերեսը 7,9 քառ. կմ է, ընդհանուր ծավալը՝ 91 մլն.մ/լս, օգտակարը՝ 81 մլն.մ/լս, ջրթողունակությունը վայրկյանում 18 խորանարդ մետր: Ջրամբարի ամբարտակը հողային է, բարձրությունը՝ 50մ, երկարությունը՝ 200մ: Տարեկան մարզում առկա ռոտոգման ջրի ծավալը կազմում է մոտ 520 մլն.մ/լս: Արագածի մերձագաթային սարավանդի վրա գտնվում է Քարի լիճը: Նշված ծավալի ռոտոգման ջրից տարեկան օգտագործվում է մոտ 85մլն.մ/լս-ն, առկա քանակություն 16%-ի չափով: Մնացած քանակությունը կորչում է գոլորշիացման տեսքով կամ դուրս գալիս մարզի տարածքից: Մարզի տարածքով է անցնում Արգինի-Շամիրամ ջրանցքը, գործում է նաև Թալինի ջրանցքը:

ՀՀ Արագածոտնի մարզում մշտական բնակչություն թվաքանակը 01.01.2020թ.-ի դրությամբ կազմում է՝ 124,7 հազ. մարդ այդ թվում՝ քաղաքային 26,8 հազ. մարդ, գյուղական՝ 97.9 հազ. մարդ (աղյուսակ 3):

Աղյուսակ 3.

	Ընդամենը	Քաղաք	Գյուղ
Հայաստանի Հանրապետություն	2 963.0	1 895.8	1 067.2
Արագածոտնի մարզ	124.7	26.8	97.9
Աշտարակի	58.3	16.8	41.5

տարածաշրջան			
ք. Աշտարակ (մարզկենտրոն)	16.8	16.8	-
Ապարանի տարածաշրջան	21.1	5.9	15.2
ք. Ապարան	5.9	5.9	-
Արագածի տարածաշրջան	13.5	-	13.5
Թալիսի տարածաշրջան	31.8	4.1	27.7
ք. Թալիս	4.1	4.1	-

Ազգաբնակչության 93,7%-ը հայ են: Մարզում բնակվում են նաև ազգային փոքրամասնությունները՝ ներկայացուցիչներ՝ հիմնականում եզդիներ և այլն:

Բնակչության մեծամասնությունը կուտակված է Աշտարակի և Ապարանի տարածաշրջաններում, բնակչության խտությունը կազմել է՝ (36-89 մարդ 1 կմ²), այստեղ են բնակվում մարզի բնակչության շուրջ 64% մակերեսով կազմում է մարզի 46.5%: Ամենացածր խտությունը՝ Արագածի տարածաշրջանում է կազմել է՝ (3 մարդ 1 կմ²) և Թալիսի տարածաշրջանում կազմել է՝ (30 մարդ 1 կմ²):

ՀՀ Արագածոտնի մարզի տարածքում են անցնում հանրապետական նշանակություն ունեցող 3 ավտոխճուղիները՝ Երևան – Աշտարակ – Թալիս – Գյումրի, Երևան – Աշտարակ – Սպիտակ և Երևան – Արմավիր – Բարակերտ – Գյումրի: Մարզի տարածքը արևմտյան հատվածով հատում է նաև ՀՀ գլխավոր երկաթուղին շուրջ 30 կմ, որը սակայն չի թողնում էական ազդեցություն մարզի տնտեսական զարգացման վրա:

Մարզի բնակչության շուրջ 87% հնարավորություն ունի օգտվելու կանոնավոր իրականացվող երթուղիներով:

Մարզի տարածքում բջջային հեռախոսակապը և շարժական ինտերնետ կապը ապահովվում է հանրապետություն գործող բոլոր օպերատորների կողմից, այն է՝ «Արմենթել» ՓԲԸ (Beeline ապրանքանիշ), «Ղ-Տելեկոմ» ՓԲԸ (Վիվաուել / USU ապրանքանիշ) և «ՅՈՒՔՈՄ» (Ucom ապրանքանիշ): Մարզի բնակավայրերը 98%-ով ապահովված են ինտերնետ ծածկույթով /օպտիկամանրաթելային և եթերային-շարժական/: Ինտերնետի նրակը հիմնականում բավարար է:

Լարային հեռախոսակապ ապահովում է «Արմենթել» ՓԲԸ (Beeline ապրանքանիշ) և «ՋԻԷՆՄԻ-ԱԼՖԱ» ՓԲԸ-ն (Ռոստելեկոմ ապրանքանիշ): Լարային հեռախոսակապով ապահովված են մարզի բնակավայրերի 88%-ը:

Մարզի 114 համայնքներում գործում է «Հայփոստ» ՓԲԸ մասնաճյուղերը, ապահովելով մարզի համայնքների 100% ծածկույթը:

Եթերային հեռուստահաղորդումներն իրականացվում են «Հայաստանի հեռուստատեսային և ռադիոհաղորդիչ ցանց» ՓԲԸ Աշտարակի, Ապարանի և Թալինի տարածքային բաժնի կողմից, ապահովելով մարզի բնակավայրերի 92% ծածկույթը:

Հեռարձակում է թվային 8 ծրագիր, ինչպես նաև Աշտարակում՝ կաբելային «Աշտարակ ԷլիտTV» տեղական ծրագրերը: Մարզի ամբողջ տարածքը ընդգրկվել է թվային հեռուստահաղորդումների ծածկույթում: Հեռարձակում է նաև «Հանրային ռադիոն», որը հասանելի է մարզի բոլոր բնակավայրերում:

Մարզի բոլոր բնակավայրերը միացված են էլեկտրական ցանցերին և ապահովված են հիմնականում անխափան և առանց լուրջ վթարների էլեկտրամատակարարմամբ: Մարզում առկա է էլեկտրաէներգիայի բաշխման զարգացած ցանց:

Ներկայումս ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի կողմից տրված լիցենզիաների համաձայն, Արագածոտնի մարզում տարեկան 38.9 մլն. կՎտժ էլեկտրական էներգիա են արտադրում 6 փոքր հիդրոէլեկտրակայաններ՝ մոտ 15.95 ՄՎտ ընդհանուր հզորությամբ, որը կազմում է Հայաստանի ՓՇԷԿ-ի արտադրած ընդհանուր 977 000 ՄՎտժ էներգիայի շուրջ 4%:

Գազաֆիկացման մակարդակը մարզում բավականին ցածր է, 114 համայնքներից 61-ը (53,5%) գազաֆիկացված են, որտեղ բնակվում են մարզի բնակիչների շուրջ 63,9%:

Մարզի տարածքում վտանգավոր թափոններն ընդհանուր առմամբ, վնասազերծման, պահպանման, փոխադրման և տեղադրման համար գործունեություններն են իրականացնում «Էկոլոգիա ՎԿՀ-ի» ՍՊԸ-ն, որը մարզի և հանրապետության այլ վայրերի

բ ու ժ ս պաս ար կ մ ան կ ազ մ ակ ե ր պ ու թ յ ու ն ն ե ր ի ց` պայ մ ան ազ ր այ ի ն ս կ զ բ ու ն ք ո վ , հ ավ աք ու մ , տե դ ափ ո խ ու մ , պահ պան ու մ ն վ ն սս ազ ե ր ծ ու մ է ժ ա մ կ ե տան ց դ ե դ ո ր այ ք ի , բ ժ շ կ ակ ան կ ո շ տ ն հ ե դ ու կ , ի ն չ պե ս ն ան վ ի ր ա հ ա տ ու թ յ ու ն ն ե ր ի ց առ աջ աց ած թ ափ ո ն ն ե ր ը :

Մի ն ն ու յ ն ժ ա մ ան ակ կ ո շ տ կ ե ն ց աղ այ ի ն փ աթ ո ն ն ե ր ի հ ա մ ար թ վ ո վ 59 հ ա մ այ ն ք ն ե ր ու մ կ ա տար վ ե լ է հ ո դ հ ա տ կ ա ց ու մ , ս ակ այ ն փ սս տ ա ց ի գ ո ր ծ ու մ է 9 աղ բ ա վ այ ր : Աղ բ ա հ ան ու թ յ ու ն ը մ սս ն ազ ի տ ա ց վ ած բ ե ո ն ա տար ե ր ո վ ի ր ակ ան ա ց վ ու մ է մ ի այ ն ք աղ աք այ ի ն բ ն ակ ա վ այ ր ե ր ու մ , մ սս ն ակ ի կ ե ր պ ո վ , ի ս կ գ յ ու դ ակ ան բ ն ակ ա վ այ ր ե ր ու մ մ ի այ ն հ ար մ ար ե ց վ ած տե խ ն ի կ ակ ան մ ի ջ ո ց ն ե ր ո վ (ի ն ք ն աթ ափ ե ր , լ աֆ ե տ ն ե ր , այ լ)

Մար գ ի բ ո լ ո ր ք աղ աք ն ե ր ն ու ն ե ն կ ո յ ու դ ու հ ա մ ակ ար գ , ո ր ը ս ակ այ ն մ ի ա ց վ ած չ է գ ո ր ծ ո դ մ աք ր մ ան կ այ ան ն ե ր ի ն :

2020 թ վ ակ ան ի հ ու ն վ ար -հ ու ն ի ս ա մ ի ս ն ե ր ի ն Ա ր ազ ած ո տ ն ի մ ար գ ու մ ի ր ակ ան ա ց վ ած շ ի ն ար ար ու թ յ ան վ ե ր աբ ե ր յ ալ ա մ փ ո փ տ վ յ ալ ն ե ր ը ն ե ր կ այ ա ց վ ած ե ն աղ յ ու ս ակ 4- ու մ :

Աղ յ ու ս ակ 4.

	Գ ո ր ծ ար կ վ ե լ ե ն հ ի մ ն ակ ա ն մ ի ջ ո ց ն ե ր	Շ ի ն ար ար ու թ յ ու ն	Շ ի ն մ ո ն տ ա ժ ա յ ի ն ա շ խ ա տ ա ն ք ն ե ր
1	2	3	4
	1 396.5	3 059.4	2 816.9
<i>այ դ թ վ ու մ ի հ ա շ ի վ .</i>			
պ ե տ ա կ ան բ յ ու ջ ե ի	34.5	846.5	819.7
<i>դ ր ա ն ի ց`</i>			
1	2	3	4
մ ի ջ ազ գ այ ի ն վ ար կ ե ր ի	-	375.8	375.8
<i>այ դ թ վ ու մ .</i>			
այ լ	-	375.8	375.8
հ ա մ այ ն ք ն ե ր ի մ ի ջ ո ց ն ե ր ի	2.5	0.2	0.2
մ ար դ սս ի ր ակ ան օ գ ն ու թ յ ան մ ի ջ ո ց ն ե ր ի	-	5.4	-
<i>այ դ թ վ ու մ .</i>			
«Շ այ սս տան»	-	5.4	-

համահայկական հիմնադրամի			
կազմակերպություն ներհարգներ	140.6	988.4	778.1
<i>դրանից`</i>			
օտարերկրյա ներդրողներ	-	249.5	49.5
բնակչության միջոցներ	1 218.9	1 218.9	1 218.9

Մարզի տնային տնտեսությունները եկամտունեքի տեսանկյունից գտնվում է բավականին բարձր վիճակում: Եկամտնայնացման արդյունքում հիմնականում պայմանավորված է տրանսֆերտներով ամենամեծ ծավալով, մարզի յուրաքանչյուր բնակչի ամսական եկամտի շուրջ 19.4% կամ ամսական 13 510 ՀՀ դրամ կազմում են եկամտունեքը տրանսֆերտներից: Մարզի բնակչության եկամտունեքի շուրջ 23,80%-ը կազմում է եկամտունեքը գյուղատնտեսության և կենդանիների վաճառքից, 2,07%-ը ինքնազբաղվածությունից, 39,06%-ը վարձու աշխատանքից, 14,90%-ը Պետական թոշակներ և նպաստներ և 2,05%-ը այլ աղբյուրներից:

ՀՀ տնտեսապես ակտիվ բնակչության թիվը կազմում է շուրջ 1 316,4 հազար մարդ, որի 4.14% կամ 54.5 հազար մարդը բնակվում է Արագածոտնի մարզում: Անկախ այն փաստից, որ Արագածոտնի մարզում 2015թ-ին տնտեսապես ակտիվ բնակչության կշիռը ավելի բարձր է եղել քան հանրապետության միջին ցուցանիշը 0,2%-ով և կազմել է 62.7%, այս ցուցանիշը 80.8% կտրուկ նվազել է 2013-2015 թթ.:

Արագածոտնի մարզում գրանցված են ավելի քան 4211 գործող (ակտիվ) ձեռնարկություններ, որոնք կազմում են հանրապետության մարզային ցուցանիշի մոտ 6.9%-ը, այդ թվում` շուրջ 77 արտադրական ձեռնարկություններ և 562 առևտրային կազմակերպություններ:

2020 թվականի հունվար-հունիս ամիսների տնտեսական իրավիճակը բնութագրող վիճակագրական տվյալները ներկայացված են աղյուսակ 5-ում:

Աղյուսակ 5.

Տնտեսական գործունեության տեսակները	Ցուցանիշի ծածկագիրը	Փաստացի հունվար - հունիս		Աճի տեմպը, %-ով
		2020թ.	2019թ.	
Ա	1	2	3	4
ԱՄԲՈՂՋ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ	1	14631953	X	89.3
	1ա	2604070	X	87.6
	2	14593887	16382625	X
	2ա	2649979	2974000	X
	3	13695736	15097751	90.7
	3ա	2757365	4431609	62.2
	3ա-1	2733644	4431609	61.7
	3բ	452639	542667	83.4
ՀԱՆՔԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԱՑԱՀԱՆՔԵՐԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄ	1	587765	X	93.2
	1ա	188756	X	153.8
	2	609069	630337	X
	2ա	195642	122754	X
	3	661791	703464	94.1
	3ա	96976	203648	47.6
	3ա-1	96976	203648	47.6
B	3բ	-	-	-
Հանքագործական արդյունաբերության և բացահանքերի շահագործման այլ ճյուղեր	1	587765	X	93.2
	1ա	188756	X	153.8
	2	609069	630337	X
	2ա	195642	122754	X
	3	661791	703464	94.1
	3ա	96976	203648	47.6
	3ա-1	96976	203648	47.6
08	3բ	-	-	-
ՄՇԱԿՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ	1	11694094	X	88.1
	1ա	1863023	X	81.1
	2	11568874	13269484	X
	2ա	1874014	2298434	X
	3	10618000	11911485	89.1
	3ա	2660389	4227961	62.9
	3ա-1	2636668	4227961	62.4
C	3բ	452639	542667	83.4
Մենդամթերքի արտադրություն	1	6902367	X	103.8
	1ա	1054419	X	106.1
	2	6674209	6647561	X
	2ա	1052997	994250	X
	3	6711579	6710448	100.0
	3ա	230395	142710	161.4
	3ա-1	230395	142710	161.4
10	3բ	71494	59734	119.7

Ա	1	2	3	4
Խմիչքների արտադրություն	1	2347227	X	90.1
	1ա	508527	X	94.9
	2	2399136	2605455	X
	2ա	504525	535806	X
	3	2533953	2284547	110.9
	3ա	1845032	1751406	105.3
	3ա-1	1821311	1751406	104.0
	11	3բ	266841	266345
Հագուստի արտադրություն	1	473	X	23.7
	1ա	-	X	-
	2	469	1993	X
	2ա	-	-	X
	3	469	1993	23.5
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
	14	3բ	-	-
Թղթի և թղթե արտադրատեսակների արտադրություն	1	3264	X	43.0
	1ա	-	X	-
	2	3268	7595	X
	2ա	-	1084	X
	3	3268	7595	43.0
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
	17	3բ	-	-
Քիմիական նյութերի և քիմիական արտադրատեսակների արտադրություն	1	82479	X	3.3 անգամ
	1ա	16471	X	3.1 անգամ
	2	83068	25150	X
	2ա	16294	5246	X
	3	81791	25251	3.2 անգամ
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
	20	3բ	-	-
Ռետինե և պլաստմասսե արտադրատեսակների արտադրություն	1	363908	X	160.5
	1ա	64934	X	148.4
	2	369159	226766	X
	2ա	67000	43753	X
	3	372981	211019	176.8
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
	22	3բ	-	-
Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրություն	1	43408	X	76.8
	1ա	18273	X	117.7
	2	42973	56529	X
	2ա	17958	15528	X
	3	42973	56529	76.0
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
	23	3բ	-	-

Ա	1	2	3	4
Պատրաստի մետաղե արտադրատեսակների արտադրություն, բացի մեքենաներից և սարքավորանքից	1	5697	X	145.2
	1ա	-	X	-
	2	4555	3924	X
	2ա	-	1093	X
	3	4555	3924	116.1
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
25	3բ	-	-	-
Համակարգիչների, էլեկտրոնային և օպտիկական սարքավորանքի արտադրություն	1	30508	X	72.8
	1ա	5153	X	33.5
	2	44711	41882	X
	2ա	7846	15400	X
	3	44711	41882	106.8
	3ա	2530	20980	12.1
	3ա-1	2530	20980	12.1
26	3բ	-	-	-
Մեքենաների և սարքավորանքի արտադրություն, չներառված ուրիշ խմբավորումներում	1	40806	X	97.2
	1ա	13779	X	215.3
	2	46383	41962	X
	2ա	19250	6400	X
	3	46383	41962	110.5
	3ա	-	4803	-
	3ա-1	-	4803	-
28	3բ	-	9913	-
Կահույքի արտադրություն	1	3691	X	106.4
	1ա	-	X	-
	2	3470	3470	X
	2ա	-	-	X
	3	3470	3470	100.0
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
31	3բ	-	-	-
Արտադրատեսակների արտադրություն, չներառված ուրիշ խմբավորումներում	1	1870266	X	51.8
	1ա	181467	X	26.7
	2	1897473	3607197	X
	2ա	188144	679874	X
	3	771867	2522865	30.6
	3ա	582432	2308062	25.2
	3ա-1	582432	2308062	25.2
32	3բ	114304	206675	55.3
ԷԼԵԿՏՐՈՎԱՆՈՒԹՅԱՆ, ԳԱԶԻ, ԳՈՒՈՐԾՈՒ ԵՎ ԼԱՎՈՐԱԿ ՕԴԻ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄ	1	2156228	X	94.0
	1ա	513242	X	99.4
	2	2222858	2294553	X
	2ա	541426	516317	X
	3	2222859	2294552	96.9
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
D	3բ	-	-	-

Ա	1	2	3	4
Էլեկտրականության, գազի, ջուրը և լավորակ օդի մատակարարում	1	2156228	X	94.0
	1ա	513242	X	99.4
	2	2222858	2294553	X
	2ա	541426	516317	X
	3	2222859	2294552	96.9
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
35	3բ	-	-	-
ՋՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄ, ԿՈՅՈՒՂԻ, ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՎԵՐԱՄՇԱԿՈՒՄ	1	193866	X	103.0
	1ա	39049	X	107.0
	2	193086	188251	X
	2ա	38897	36495	X
	3	193086	188250	102.6
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
E	3բ	-	-	-
Ջրի հավաքում, մշակում և բաշխում	1	177735	X	107.2
	1ա	37281	X	114.5
	2	176869	165738	X
	2ա	37133	32570	X
	3	176869	165738	106.7
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
36	3բ	-	-	-
Կոյուղի	1	9429	X	104.3
	1ա	1768	X	111.2
	2	9444	9037	X
	2ա	1764	1590	X
	3	9444	9037	104.5
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
37	3բ	-	-	-
Թափոնների հավաքում, մշակում և ոչնչացում, նյութերի վերականգնում	1	6701	X	49.7
	1ա	-	X	-
	2	6773	13476	X
	2ա	-	2335	X
	3	6773	13475	50.3
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
38	3բ	-	-	-

Մարզում գործող խոշոր արտադրական ձեռնարկություններից են «Հայասի գրուպ» ԲԲԸ, «Թամարա Ֆրուտ» ՓԲԸ, «Աշտարակյան գինիներ» ՓԲԸ, «Գրեյդ Վելլի» ՓԲԸ, «Աշտարակի պոլիգրաֆիական գործարան» ԲԲԸ, «Աշտարակ-ձու» ՓԲԸ, «Ապարանի պանրի գործարան» ՓԲԸ, «Աշտարակ-կաթ» ԲԲԸ, «Գլոբալ Գրեյդ Արմաս» ՍՊԸ և «Գնթունիք» ՍՊԸ:

Ձեռնարկությունների խտությունը 10 000 բնակչի հաշվով կազմում է 324.4:

ՀՀ Արագածոտնի մարզի տնտեսությանը նդհանուր ծավալում գերակշռողը արդյունաբերության և գյուղատնտեսության ճյուղերն են:

Արդյունաբերությունը մասնագիտացած է սննդամթերքի արտադրություն (մսի և մսամթերքի մշակում և պահածոյացում, մրգերի և բանջարեղենի մշակում և պահածոյացում, կաթնամթերքի, ըմպելիքի արտադրությունն է կանխադրվելի վերամշակման և գինու հումքի ստացման) ու շինանյութերի հանքավայրերի շահագործման ուղղությամբ:

Գյուղատնտեսությունը հիմնականում մասնագիտացած է բուսաբուծության (մասնավորապես հացահատիկային մշակաբույսերի արտադրություն) և անասնաբուծության մեջ: Մարզի աշխարհագրական դիրքը և բնակչի մայակն պայմանները նպաստավոր են ինչպես բուսաբուծության (հացահատիկ, կարտոֆիլ, բամբակ, տնկարկներ, կերային մշակաբույսեր), այնպես էլ անասնաբուծության զարգացման համար:

Մարզի կրթական համակարգը նդգրկում է նախադպրոցական, հանրակրթական (տարրական, հիմնական և ավագ), միջին մասնագիտական (նախնական արհեստագործական և մասնագիտական) և բուհական համակարգերը:

3.2. Հողերի տնտեսական ներուժի և արագացված բնութագրի

Կաքավաճորի տուֆերի հանքավայրի Հարավ-արևմտյան տեղամասը ներառված է Կաքավաճոր համայնքի սահմաններում:

Համայնքը գրավում է 12.23կմ² տարածք:

Համայնքի ներկայ բնակչությանն ըկազմում է 1054 մարդ, որից 49% տղամարդիկ են, իսկ կանայք՝ 51%: Մինչաշխատունակ տարիքի բնակչությունը կազմում է 34%, աշխատունակ տարիքի ներկայացուցիչները՝ 59%, հետաշխատունակները՝ 7%: Գյուղն ունի 314 տնտեսություն:

Համայնքի հողային ֆոնդը բաշխված է հետևյալ կերպ.

- գյուղատնտեսական նշանակության հողեր – 903.79հա,
- բնակավայրի հողեր – 260.54հա,

- արդյունաբերական, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության հողեր – 9.89հա,
- էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների հողեր – 8.90հա,
- հատուկ պահպանվող տարածքների (պատմական և մշակութային) – 5.99հա,
- ջրային հողեր – 3.89հա:

Համայնքում ոռոգվում են միայն 109,0հա տնամերձ հողերը:

Ունի դպրոց, բուժկետ գրադարան, կապի հանգույց:

Տնտեսության գլխավոր ճյուղը գյուղատնտեսությունն է: Գյուղատնտեսական հողահանդակները օգտագործվում են գլխավորապես որպես արոտավայրեր, վարելահողեր: Մեփականաշնորհված են համայնքի հողերի մոտ 24%: Պահուստային հողերից 640 հա արոտավայրեր են, որոնք զբաղեցնում են համայնքի մակերեսի 66%, մոտ 1 հա՝ վարելահողեր: Ցամաքային կլիմայի արդյունքում բազմամյա տնկարկները քիչ մակերես են զբաղեցնում: Դրանք գտնվում են տնամերձ հողակտրոններում: Ջրավում են ձխախոտագործությունամբ, պտղաբուծությունամբ, դաշտավայրությունամբ, մշակում են կերային, բանջարաբուստանային կուլտուրաներ: Բուծում են խոշոր եւ մանր եղջերավոր անասուններ:

Արդյունաբերական ձեռնարկություններ համայնքում չկան:

Բնակավայրի արևմտյան սահմանագծի մոտ, Հարավարևմտյան տեղամասից մոտ 2.5կմ հեռավորություն վրա շահագործվում է Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրը, որը հետախուզվել է ՀՀ Երկրաբանական վարչության կողմից 1971 թվականին: Հանքավայրի պաշարները հաստատվել են ԽՍՀՄ Պաշարների պետական հանձնաժողովի կողմից (Արձանագրություն N 6588, 30.06.1972 թ.) որպես երեսպատման քար 4625 հազ.մ³ քանակով:

Օգտակար հանածոների երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող տարածքներ կայացված է

գյուղատնտեսական և պատակային նշանակություն «արտավայրեր» գործառնական նշանակություն հողերով:

Երևակման տարածքում օգտակար հանածոներ հերկարանական ուսումնասիրություն աշխատանքներ հերկարայացվել է համայնքի քննարկվել է ծրագրավորվող աշխատանքներում քննարկվել է ծրագրավորվող աշխատանքներում քննարկվել է հարցը: Կից ներկայացվում է հանրային և ուսումների ձայնագրությունը և արձանագրությունը:

3.3. Պատմություն, մշակություն և հուշարձաններ

ՀՀ կառավարություն 2007 թվականի մարտի 15-ի թիվ 385-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ Արագածոտնի մարզի պատմություն և մշակություն անշարժ հուշարձանների ցանկը: Կառավարող համայնքի տարածքում նշված են հետևյալ հուշարձանները.

- ք.ա. 2-րդ – ք.հ. 5-րդ դարի ամրոց – գյուղի հարավ-արևմտյան մասում,
- ք.ա. 2-1 հազ.-ի երկու դամբարանադաշտեր – գյուղի հյուսիսային և հյուսիս-արևմտյան մասում,
- 4-5-րդ դարի եկեղեցի - գյուղից 1կմ հարավ,
- քարի դարի քարայր-կացարանների համալիր – գյուղից 0.5կմ հարավ-արևելք («Յոթ աղբյուր վայր»), 2.5կմ հյուսիս-արևմուտք և գյուղի հյուսիսային մասում («Աղավնաձոր վայր»):

Հարավ-արևմտյան տեղամասի և պատմական, մշակութային հուշարձանների հողերի միջև հեռավորությունը նվազագույնը կազմում է 1.5կմ:

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱՀԵՏԱԽՈՒՉԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ

ՄԵԹՈԴԻԿԱՆ ԵՎ ԾԱՎԱԼՆԵՐԸ

Հարավ-արևմտյան տեղամասի տուֆերի երևակումում կատարվելիք երկրաբանահետախուզական աշխատանքների նախագիծը կազմված է ըստ^ա

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների նախագծի և նախահաշիվների կազմման հրահանի պահանջներին համապատասխան:

Հաշվի են առնված հետախուզվող տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքը և երկրաբանահետախուզական աշխատանքների կատարման լեռնատեխնիկական պայմանները: Նկատի ունենալով երևակման պարզ երկրաբանական կառուցվածքը, օգտակար հանածոյի մորֆոլոգիական ձևը և չափսերը, տեղանքի ռելիեֆը և այլն: Հետախուզական աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել մինչև 25մ խորությամբ 9 հորատանցքերով, որոնց միջոցով կուսումնասիրվի և կնմուշարկվի տուֆերի հաստվածքը: Ընտրված հետախուզացանցը հետախուզական փորվածքների միջև 100–195մ հեռավորությամբ է, որը թույլ կտա հետախուզված պաշարները գնահատել արդյունաբերական կարճով:

Օտակար հանածոյի ֆիզիկամեխանիկական հատկությունների ուսումնասիրության նպատակով նախատեսվում է յուրաքանչյուր հորատանցքից վերցնել մինչև 5.0մ երկարությամբ հանուկային նմուշներ: Ընդ որում հորատանցքերը նախատեսվում է նմուշարկել անընդհատ տիրույթներով,

Յուրաքանչյուր հետախուզագծի վրա հորատանցքերի միջոցով օգտակար հաստվածքը կուսումնասիրվի ամբողջ հզորությամբ: Նախատեսվում է տոպոգրաֆիական և երկրաբանական հանույթ, ինչպես նաև փորձնական բացահանքի անցում, նմուշարկում, ֆիզիկամեխանիկական լաբորատոր փորձարկումներ և ուսումնասիրություններ:

Նախապտրաստական շրջան, նախագծի կազմում

Մինչ նախագծային փաստաթղթերի կազմելը պետք է ծանոթանալ ֆոնդային և հրատարակված նյութերին, գործող հրահանգներին և ԳՕՍՍ – երին, ինչպես նաև կատարել երկրաբանական որոնողական աշխատանքներ, առանձնացնելով հետախուզման համար տարածքներ:

Կատարողների աշխատանքների ծախսը կազմում է.

Գլխավոր երկրաբան - 1 մարդ - 0.5 ամիս

I – ին կարճ երկրաբան - 1 մարդ - 0.5 ամիս
Ընդամենը 2 մարդ 1 ամիս

Տոպո - երկրաբանահանույթային աշխատանքներ

Սույն նախագծով նախատեսվում է կատարվել է տեղամասի տարածքի 1 : 1000 մասշտաբի տոպոգրաֆիական հանույթ մոտ 6.2 հա մակերեսով տարածքում: Նախատեսված աշխատանքների իրականացման ընթացքում, անհրաժեշտության դեպքում կկատարվի վերոհիշյալ տոպոգրաֆիական հիմքի ճշտագրում, բոլոր հետախուզական փորվածքների և երկրաբանական սահմանների գործիքային տեղադրմամբ, որի հիմքի վրա կկազմվի տեղամասի երկրաբանական քարտեզը: Մինչև նախագծա-նախահաշվային աշխատանքների կատարումը արդեն իսկ լիցենզավորված մասնագրտի կողմից երևակման սահմաններում իրականացվել է 1:1000 մասշտաբի տոպո-մարկշեյդերական աշխատանքներ 6.2 հա տարածքի վրա:

Հորատման աշխատանքներ

-Մեխանիկական սյունակային հորատում

Հորատման աշխատանքները կիրականացվեն սյունակային հորատման ուղղաձիգ հորատանցքերի հորատման միջոցով: Հորատումը կկատարվի կարծր համաձուլվածքային թագիկներով, 132մմ և 112մմ տրամագծերով, ՋԻԼ131 տիպի ինքնագնաց հորատող սարքով:

Հետախուզվող տեղամասում օգտակար հանածոյի եզրագծման և ըստ խորության ուսումնասիրման համար նախատեսվում է հորատել 9 հորատանցք մինչև 25մ խորությամբ: Ծրագրով նախատեսված ընդհանուր 225 գծ.մ ծավալով հորատման աշխատանքները մոտավոր են, որը ենթակա է փոփոխման կախված երկրաբանական աշխատանքների արդյունքից: Հորատահանուկի նվազագույն ելքը՝ 80-85%: Հորատվող ապարները համապատասխանում են հետևյալ կարճերին.

- այլուվիալ, դելյուվիալ նստվածքներ և ուժեղ ճեղքավորված ու հողմնահարված տուֆեր - IV կարգ
- թարմ, թույլ ծակոտկեն տուֆեր – VII կարգ:

Հորատառդ հաստոցի տեղակայում տեղահանում

Նախագծով նախատեսվում է I-ին խմբի 9 հորատանցքերի հորատում ՋԻԼ131 տիպի ինքնագնաց հորատող հաստոցով: Նախատեսվում է հորատող հաստոցի 9 տեղակայում և տեղահանում:

Հետախուզական փորվածքների փաստագրում

Մանրամասն երկրաբանական փաստագրման ենթակա են հորատանցքերի հորատահանուկը, բնական մերկացումները և փորձնական հանույթի բացահանքը:

Երկրաբանական փաստագրման աշխատանքները նախատեսվում է կատարել 1:100 մասշտաբով: Դրանց ծավալները հետևյալն են ըստ տեսակների.

- հորատահանուկի փաստագրում 225.0 գծ.մ
- փորձնական բացահանքի փաստագրում 50.0 մ

Փորձնական բացահանքի անցում

Տուֆերի լեռնային զանգվածից պատքարի ելքի տոկոսը որոշելու համար նախատեսվում է մեկ փորձնական բացահանքի անցում՝ լեռնային զանգված 405մ³ ընդհանուր ծավալով (50.0մ x 3.0մ x 2.7մ), որից 150.0 խ.մ. թարմ չհոմնահարված տուֆերից:

Նշված աշխատանքների ընթացքում կճշտվի հումքի արդյունահանման և տեղափոխման ընթացքում կատարված ծախսերը, որոնք կդրվեն հանքավայրի արդյունաբերական գնահատման հիմքում:

Նմուշարկում

Նմուշարկումն իրականացվելու է հորատանցքերի հորատահանուկից, բնական մերկացումներից ու բացահանքից:

Օտակար հանածոյի ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները որոշելու նպատակով նախատեսվում է վերցնել 41 հանուկային նմուշ մինչև 5.0 մ երկարությամբ, 2 մենաքար բացահանքից, ինչպես նաև 2 նմուշ պետրոգրաֆիական ուսումնասիրությունների ու 2 նմուշ քիմիական կազմը որոշելու համար:

Լաբորատոր ուսումնասիրություններ

Վերցված նմուշները կենթարկվեն համապատասխան փորձարկումների, համապատասխան լիցենզավորում ունեցող ընկերության լաբորատորիայում:

Ֆիզիկամեխանիկական հատկանիշները կուսումնասիրվեն 43 նմուշներով, քիմիական կազմի վերլուծությունները 2 և պետրոգրաֆիական ուսումնասիրությունները 2 նմուշների միջոցով:

Հիդրոերկրաբանական և ինժեներաերկրաբանական

ուսումնասիրություններ

Հետախուզվող տեղամասի ինժեներաերկրաբանական և հիդրոերկրաբանական պայմանների պարզաբանման նպատակով

երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ժամանակ նախատեսվում է կատարել համապատասխան ուսումնասիրություններ և դիտարկումներ:

Հորատման հրապարակների և ճանապարհների շինարարություն

Հաշվի առնելով տեղամասի հարթ ռելիեֆը և արդեն իսկ գոյություն ունեցող դաշտամիջյան ճանապարհները, երկրաբանական ուսումնասիրության ընթացքում հորատման հրապարակների և ճանապարհների շինարարություն չի նախատեսվում:

Աշխատանոցային աշխատանքներ

Դաշտային աշխատանքների ավարտից հետո, լաբորատոր ուսումնասիրությունների դրական արդյունքների դեպքում նախատեսվում է կատարել աշխատանոցային աշխատանքներ երկրաբանական հաշվետվության պաշարների հաշվարկումով՝ և հանքավայրի արդյունահանման նպատակահարմարության ՏՏՀ-ի կազմում, որոնք կներկայացվեն ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության Ընդերքի վարչության քննարկմանը: Նշված աշխատանքները կատարելու համար պետք է՝

Ինժեներ երկրաբան - 1 մարդ - 2 ամիս

Առաջին կարգի երկրաբան - 1 մարդ - 2 ամիս

Համակարգչային ձևավորող - 1 մարդ - 0.5 ամիս

Օգտակար հանածոյի ռադիոմետրական ուսումնասիրություններ

Օգտակար հանածոյի ճառագայթահիգիենիկ հատկությունները պարզաբանելու համար դաշտային աշխատանքների ընթացքում և հորատման աշխատանքների ավարտից հետո նախատեսվում է կատարել ռադիոմետրիական չափումներ երևակման ամբողջ տարածքում СРП-68-01 ռադիոմետրիական չափիչ սարքի միջոցով:

**4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ
ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ**

Հարավ-արևմտյան տեղամասի տուֆերի երևակման տարածքում ընկերության կողմից երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները իրականացման ընթացքում աննշան տեխնիկական ճնշումներ են դրսևորվելու շրջակա միջավայրի բնական բաղադրիչներին, ինչպես նաև լանդշաֆտային ամբողջականության վրա:

Մթնոլորտային օդ.

Ավտոտրանսպորտը և հոբատման աշխատանքները դառնալու են նորոշ քանակությամբ վնասակար գազերի և փոշու առատանեաման աղբյուր:

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2006 թվականի փետրվարի 2-ի N160-Ն որոշման՝ սահմանային թույլատրելի խտություններն (ՄԹԿ) ածխածնի օքսիդի, ազոտի օքսիդի (երկօքսիդի հաշվարկով), մրի և ծծմբային անհիդրիդի համար համապատասխանաբար կազմում է $5մգ/մ^3$, $0.2մգ/մ^3$, $0.15մգ/մ^3$ և $0.5մգ/մ^3$:

Նախնական հաշվարկներին համաձայն, երևակման տարածքում ծրագրավորված աշխատանքները իրականացման ժամանակ վնասակար գազերի (ազոտի օքսիդ, ածխածնի երկօքսիդ, մնր) առավելագույն կոնցենտրացիաները չեն գերազանցելու նորմատիվային փաստաթղթերով ամրագրված սահմանային թույլատրելի խտությունները:

Ջրային ավազան. Ջրային ռեսուրսների աղտոտում տեղի չի ունենում:

Հանքերևակման տարածքում գրունտային ջրերն ախնական դիտարկումներով չեն լինելու, ինչը պայմանավորված է երևակման տարածքը կազմող ապարների ֆիզիկա-մեխանիկական

հատկություններով: Դա հաստատվում է նաև երևակման տարածաշրջանի ոչ մետադակն օգտակար հանածոներին շահագործվող հանքավայրերում կատարված դիտարկումներով:

Երկրաբանական ուսումնասիրությունն աշխատանքներին տեխնոլոգիայով արտահանությանը չեն նախատեսվում:

Հողային ծածկույթ.

Քանի որ երևակման տարածքը հարթավայրային է, հորատման հրապարակներին և ճանապարհների կառուցում չի նախատեսվում: Հորատման աշխատանքների հետ կապված հողերի վրա խիստ սահմանափակ ազդեցություն է դրսևորվելու՝ հաստոցի տեղակայման ժամանակ: Հորատման աշխատանքների հետո՝ հողերի բնական վերականգնումն և վերին հորիզոններին անբացիան ապահովելու համար, կատարվելու է փխրեցում, ինչը կարագացնի բուսականության ինքնավերականգնման պրոցեսը:

Հողի վերին շերտի խախտում կատարվելու է փորձնական արդյունահանման ժամանակ:

Բուսական և կենդանական աշխարհ.

Երկրաբանական ուսումնասիրությունն աշխատանքներին բացասական ազդեցությունը երևակման տարածաշրջանի բուսական և կենդանական աշխարհի վրա գրեթե գրոյական է: Բուսական ծածկույթի խախտում կկատարվի փորձնական արդյունահանման աշխատանքների ժամանակ: Մակայն հողերին և բուսածածկի խախտումը փորձնական բացահանքի սահմաններում լինելու է խիստ կարճատև: Կարճատև բույսեր են կրում նաև կենդանական աշխարհի համար անհանգստացնող գործոն հանդիսացող հորատման աշխատանքների հետ կապված աղմուկը և թրթռումները:

Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ.

Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներին վրա բացասական ազդեցություններ չի դրսևորվելու, քանի որ մոտակա «Արագածի ալպյան» արգելավայրը գտնվում է տեղամասից մոտ 18կմ հեռավորություն վրա, իսկ բնության հուշարձանները Հարավ-արևմտյան տեղամասի տարածքում,

ի ն չ պէ ս ն ան հ ար ակ ի ց Կաք ավ աձ ուր , Ագ ար ակ ավ ան , Վե ր ի ն Բազ մ ար եր դ , Դի ան գ յ ու ղ եր ի տար ած ք ու մ հ աշ վ առ վ ած չ ե ն :

Պատմ ու թ յ ան ն մ շ ակ ու յ թ ի հ ու շ ար ձ ան ն եր .

Պատմ ամ շ ակ ու թ այ ի ն հ ու շ ար ձ ան ն եր ի վր ա վր ա ք աց ա ս ակ ան ազ դ ե ց ու թ յ ու ն ն եր չ ի դր ս ն ու վ ե լ ու , ք ան ի ուր Հ ար ավ -ար ն մ տյ ան տե դ ամ սս ի ն մ ո տակ ա պատմ ամ շ ակ ու թ յ ան հ ու շ ար ձ ան ի հ ու ղ եր ի մ ի ջ ն հ ե ո ալ ուր ու թ յ ու ն ը կ ազ մ ու մ է 1.5կ մ :

Թափո ն ն եր ի գ ո յ աց ու մ .

Եր կ ր ար ան ակ ան ու ս ու մ ն սս ի ու թ յ ան աշ խատան ք ն եր ի ժ ամ ան ակ տե դ ամ սս ի տար ած ք ու մ առ աջ ան ալ ու ե ն թ ափո ն ն եր ի հ ե տն յ ալ տե ս ակ ն եր .

- հ ե ո աց վ ած հ ո ղ ար ու ս ակ ան շ եր տ ,
- հ ուր ա տմ ան թ ազ ի կ ն եր ,
- ն ալ թ ա մ թ եր ք ի ն ք ս այ ու ղ եր ի մ ն աց ուր դ ն եր ,
- կ ե ն ց աղ այ ի ն աղ ք :

Ստոր ն ք եր վ ու մ է շ ր ջ ակ ա մ ի ջ ալ այ ը ի ք աղ աղ ը ի չ ն եր ի վր ա հ ն ար ավ ուր ազ դ ե ց ու թ յ ան ն ախն ակ ան գ ն ահ ա տակ ան մ ա տր ի ց ը .

Աղ յ ու ս ակ 6.

Շ ր ջ ակ ա մ ի ջ ալ այ ը ի ք աղ աղ ը ի չ ն եր	Գ ո ը ղ ո ղ ու թ յ ու ն ն եր		
	ք ար տե գ ազ ը ու մ , փ սս տ ազ ը ու մ , ն մ ու շ ար կ ու մ	հ ուր ա տմ ան հ սս տ ու ց ի տե դ ակ այ ու մ , հ ուր ա տ ու մ	փ ու ղ ն ակ ա ն ք աց ա հ ան ք ի ան ց ու մ
Մ թ ն ո լ ուր տ այ ի ն ո դ	-	ց ած ը կ ար ճ ա տ ն	ց ած ը կ ար ճ ա տ ն
Ջ ը եր	-	-	-
Հ ո ղ եր	-	ց ած ը կ ար ճ ա տ ն	ց ած ը կ ար ճ ա տ ն
Կ ե ն ս ար ազ մ ա-գ ան ու թ յ ու ն	-	ց ած ը կ ար ճ ա տ ն	ց ած ը կ ար ճ ա տ ն
Պ ա տ մ ամ շ ակ ու թ այ ի ն հ ու շ ար ձ ան ն եր	-	-	-
Բ ն ու թ յ ան հ ա տ ու կ պ ա հ պ ան վ ո ղ տ ա ր ա ծ ք ն եր	-	-	-

5. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑ ՈՒԹՅ ՈՒՆՆԵՐԻ
ՆՎԱԶԵՑ ՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀ ՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ ԱՌՈՒՄՆԵՐԻ
ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչներին վրա վնասակար
ազդեցություններն ունենում են /վերացման և պատակով նախատեսվում
են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

- Արտաթորվող թունավոր նյութերի չեզոքացումը չ
սարքերի տեղադրում :
- Լեռնային գանգվածի և ճանապարհների թրջում փորձնական
արդյունահանման ժամանակ : Տեխնիկական և խմելու ջուրը բերվելու է
մոտակա Կաքավաձոր գյուղից՝ պայմանագրային հիմունքներով:
- Կեղտաջրերի հավաքումը դաշտային հորատի պ
զուգարանում, որը աշխատանքների ավարտից հետո
դատարկվելու է հատուկ ծառայություն ժերով, դատարկված
փուրը լցվելու է քարերով: Ծառայությունը մատուցվում է
պայմանագրային հիմունքներով: Պայմանագրի ընդհանուր
էկնքել աշխատանքների թույլ տվող ունը ստանալուց հետո :
- Խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիա փորձնական
բացահանքի տարածքում: Հողային ռեսուրսների
պահպանություն և պատակով նախագծով նախատեսվում է
փորձնական հանույթի ժամանակ հանել հողի շերտը,
պահեստավորել ժամանակավոր փորվածքի մոտ, իսկ
աշխատանքների ավարտից հետո կատարել ռեկուլտիվացիոն
աշխատանքներ: Վերականգնումը իրականացվելու է ձեռքով:
Ռեկուլտիվացիայի ենթակա հողաբուսական շերտի ծավալը
կազմում է $40.5մ^3$ ($50մ \times 0.3մ \times 2.7մ$): Ռեկուլտիվացիոն
աշխատանքների իրականացման համար ընկերության կողմից
նախատեսվում է շրջակա միջավայրի պահպանություն
դրամագլխին հատկացնել 162000 դրամ գումար: Հորատման

հարթակներին տարածքում կկատարվի հոդաշերտի փխրեցում, ինչը կապահովի հոդի վերին շերտի աէրացիան:

- Ընդերքօգտագործման թափոններին կառավարում: Տեղամասի տարածքում հորատման աշխատանքներին ժամանակառացյալ օգտագործված հորատման թագի կներք հավաքվելու տեղամասից հեռացվելու են հորատման աշխատանքները իրականացնող մասնագիտացված ընկերություն կողմից, դա կազմում է հորատման գործընթացի բաղկացուցիչ գործողություն: Նավթամթերքներին և քսայուղերին մնացորդները (ըստ ՀՀ Բնապահպանության նախարարի 25.12.2006թ.-ի N430-Ն հրամանի հավելվածի՝ քսայուղերը դասվում են վտանգավորություն 4-րդ դասին, իսկ սպառողական հատկությունները կորցրած յուղերը՝ վտանգավորություն 3-րդ դասին) հավաքվելու են հատուկ անթափանց տակաոների մեջ, աշխատանքներին ավարտից հետո հանձնվելու են մասնագիտացված ընկերությանը՝ վերամշակում իրականացնելու նպատակով: Վերամշակման ծառայությունը մատուցվում է պայմանագրային հիմունքներով: Պայմանագրերը նախատեսվում է կնքել աշխատանքներ թույլ տվող ունը ստանալուց հետո: Կենցաղային աղբը ((ըստ ՀՀ Բնապահպանության նախարարի 25.12.2006թ.-ի N430-Ն հրամանի հավելվածի՝ կենցաղային աղբը դասվում է վտանգավորություն 4-րդ դասին) կհավաքվի առավելագույնը 35լ տարողությունում հատուկ պարկերի մեջ և կտեղափոխվի մոտակա աղբահավաք կետեր, որտեղից դրանք պարբերաբար համայնքի Կոմունալ ծառայության կողմից տեղափոխվում են շրջանի աղբավայր: Փորձական ֆացահանքի տարածքից հեռացված բուսահողը ամբողջ ծավալով կօգտագործվի ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներին համար:

- Բուսական աշխարհի ուսումնասիրությունն ու պահպանությունն ուղղված միջոցառումներ՝ ՀՀ կառավարություն 2014թ. հունիսի 31-ի N781-Ն որոշման պահանջներին համապատասխան: Երևակման տարածքում Հայաստանի Հանրապետության բույսերի Կարմիր գրքում (այսուհետ՝ կարմիր գիրք) գրանցված տվյալ բուսական տեսակի նոր պոպուլյացիաների հայտնաբերման դեպքում դրանց պահպանությունն նպատակով՝

1) առանձնացնում են օգտագործման նպատակով տրամադրված տարածքում պահպանվող գոտիներ, որոնք ունեն տեղական նշանակություն և անհրաժեշտ են կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների՝ սույն կետում նշված նոր պոպուլյացիաների կենսունակության ապահովման նպատակով.

2) ժամանակավորապես սահմանափակում են առանձնացված պահպանվող գոտիներում տնտեսական գործունեության որոշ տեսակներ, եթե դրանք կարող են բերել նշված բուսատեսակների աճելավայրերի վիճակի վատթարացման նոր պոպուլյացիաների կենսունակության խաթարմանը:

Աղմուկի և թրթռումների վերահսկողություն: Մշտական աշխատատեղերով տարածքներում աղմուկի (ձայնի) առավելագույն մակարդակը չպետք է գերազանցի 95դԲԱ, իսկ արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերում՝ 80դԲԱ: Թրթռումների սահմանային թույլատրելի մակարդակը Շ առանցքով չպետք է գերազանցի 115դԲԱ, իսկ X-Y առանցքներով՝ 112դԲԱ:

Անձնակազմի նախնական ուսուցում և հրահանգավորում բնապահանական օրենսդրության և տեխնիկային անվտանգության կանոնների վերաբերյալ:

Հրդեհային անվտանգության կանոնների պահպանություն, տարածքում հրշիջման միջոցների առկայություն (բահեր, ավազ, տեխնիկական ջուր, կրակմարիչ):

Նախատեսվող բնապահպանական և տեխնիկական անվտանգության միջոցառումների հակիրճ նկարագրը ներկայացված են նաև աղյուսակ 7-ում:

Աղյուսակ 7.

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
---------------	-----------------------	--------------------	------------------

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
1. Աշխատանքի	Վնասվածքներ և պատահարներ աշխատանքներին կատարման վայրում	<ul style="list-style-type: none"> - Աշխատողներին ապահովվելու մեծ Անհատական Պաշտպանության Միջոցներով (ԱՊՄ) - Մարքավորումներին 2 անգործվում են ԱՊՄ օգտագործման կանոններին խիստ պահպանում - Աշխատակիցները իրագրվում են պաշտպանության հրահանգներին վերաբերյալ 	<ul style="list-style-type: none"> - Չնման ընթացքում սարքավորումներին 2 անգործման և օգտագործման հրահանգներին խախտումները չեն արձանագրվել
2. Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքներ	Օդի աղտոտում փոշոցված արտանետումներով	<ul style="list-style-type: none"> - Փոշեգոյացման կանխում - Աշխատանքներին կատարման վայրում նյութերի/թափոններին բացայրման արգելում - Տեխնիկան և մեքենաները պահել պատշաճ տեխնիկական վիճակում՝ բացառելով ավելորդ արտանետումները 	<ul style="list-style-type: none"> - Ճանապարհներին և փորձական բացահանքի թրջում - Չնման ընթացքում աշխատանքներին կատարման վայրում նյութերի/թափոններին բացայրում չի հայտնաբերվել - Չնման ընթացքում տեխնիկան և մեքենաները 2 անգործվել են առանց հավելյալ արտանետումներին - Մոտակայքի բնակիչներին բողոքներ չեն եղել
2. Երկրաբանական	Հողային ծածկույթի խախտում	<ul style="list-style-type: none"> - Փորձակական բացահանքի տարածքից նախքան առյուծնահանումը հողերի բերրի 2 քառորդ հանում և կուտակում - Ռեկուլտիվացիայի իրականացում 	<ul style="list-style-type: none"> - Խախտված հողատարածքներ չկան

Գործընդունում	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
	Աղմուկ	<ul style="list-style-type: none"> - Մահմանված աշխատանքային ժամերի պահպանում - Գեներատորների, օդի կմպրեսորների և այլ ուժային մեխանիկական սարքավորումների շարժիչներին ծածկերի փակում - շահագործման ընթացքում - Աղմուկախլացուցիչներին տեղադրում - շարժակնայանների և սարքավորումների վրա - Մարքավորումների կանխարգելիչ վերանորոգում - աղմուկը նվազեցնելու նպատակով - Ոչանհրաժեշտ չօգտագործվող սարքավորումներին անջատում 	<ul style="list-style-type: none"> - Աշխատանքային ժամերից հետո ոչ մի աշխատող սարքավորում չի հայտնաբերվել - Չնման ընթացքում սարքավորումները դեղեկաբարար տեխնիկական վիճակում - Չնման ընթացքում միացված չօգտագործվող սարքավորումները չեն հայտնաբերվել - Մոտակայքի բնակիչներին բողբոջներ չեն եղել
	Բուսական աշխարհ	<ul style="list-style-type: none"> - Տարածքի բարեկարգում, աղբի և թափոնների մաքրում, - Վայրի բուսատեսակների և դրանց պոպուլյացիաների վիճակի - նույնն սահմանափակում (տեսակային կազմ, տարածվածություն, քանակ): 	<ul style="list-style-type: none"> - Դաշտային հետազոտություններին տվյալներին առկայությունն հաշվետվության համար

Գործընդունում	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
	Կենդանական աշխարհ	<ul style="list-style-type: none"> - Աղմուկի սահմանված մակարդակի վերահսկում - Անձնակազմի ուսուցում ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակների վերաբերյալ 	<ul style="list-style-type: none"> - Աշխատանքային ժամերից հետո ոչ մի աշխատող սարքավորում չի հայտնաբերվել - Հավաքյալ տեսակների վրա բացասական ազդեցություններ չկան խարգելում - Մոտակայքի բնակիչներին բռնաբերելու ցենզուսներ
3. Ընդերքօգտագործում	<ul style="list-style-type: none"> - Նավթամթերքի օգտագործված քայքայողի տեղափոխումն անձնում մասնագիտակցված անվտանգության ներքին վերամշակման համար - Հորատում իրականացնող ընկերության կողմից հորատման թագիկների հավաքում և հեռացում տարածքից - Կենցաղային աղբի հավաքում և տեղափոխում մոտակա աղբահավաք կետեր 	<ul style="list-style-type: none"> - Կնքել պայմանագրեր վերամշակում իրականացնող ընկերություններին 	<ul style="list-style-type: none"> - Բացարվել է ընդերքօգտագործման թափոնների կուտակումը

Տեղամասում կնխատեսվի համապատասխան հաղորդակցման համակարգ (ինֆորմացիոն և շարժակալիկ), որով հնարավոր է կապ հաստատել ձեռնարկության վարչակազմի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, շտապօգնության հետ:

Երևակման տարածքում արտակարգ իրավիճակները կարող են պայմանավորված լինել և հետևյալ գործոններով.

- i. երկրաշարժ՝ հաշվի առնելով, որ երևակումը գտնվում է սեյսմիկ ակտիվ գոտում,
- ii. հրդեհներ՝ կապված մարդածին գործունեության հետ:

Երևակաման տարածքում աշխատանքներին անվտանգ իրականացմանն պատակով .

- աշխատակիցները իրագրվում են սեյսմիկ անվտանգության կանոններին և երկրաշարժի ժամանակ վարքագծի վերաբերյալ ,
- աշխատանքի են թույլատրվում անձիք , որոնք ունեն հատուկ պատրաստվածություն և որակավորում ,
- օգտագործել մեքենաներ և մեխանիզմներ , սարքավորումներ և նյութեր , որոնք համապատասխանում են անվտանգության պահանջներին և սանիտարական նորմերին ,
- անցկացնել պլանային -գործացնող համալիր վերանորոգումներ , պրոֆիլակտիկ աշխատանքներ և այլ դիտարկումներ ,
- աշխատանքի ժամանակ պետք է պահպանվեն անվտանգության տեխնիկայի կանոնները :

Շրջակամիջավայրի վրաբացասական ազդեցություններին վերահսկման և մշտադիտարկումներին կետերի տեղաբաշխման սխեմատիկ քարտեզը ներկայացված է նկար 10-ում : Մշտադիտարկման տեսակները և պարբերականությունը ընտրվել են ՀՀ կառավարության «Ընդերք օգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստներին և վազեցման , անվերադարձ ազդեցություն կանխարգելմանն պատակով պլանավորվող մշտադիտարկումներին իրականացման պահանջներին , ինչպես նաև արդյունքներին վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը սահմանելու մասին » ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշման պահանջներին համաձայն : Երևակաման տարածքում ընկերությունը երկրաբանական ուսումնասիրության ընթացքում իրականացնելու է շրջակամիջավայրի վրաբացասական ազդեցություն կանխարգելմանն և մեղմացմանն ուղղված հետևյալ մշտադիտարկումները .

- աշխատանքներին ընթացքում մթնոլորտային օդում փոշու և ծխագազերի մոնիթորինգ , յուրաքանչյուր շաբաթը մեկ անգամ հաճախականությունը ,
- փորձնական բացահանքի տարածքից հեռացված հողաշերտի մշտադիտարկում , տարեկան մեկ անգամ ,

- տարածքի ներքին ֆունկցիոնալ վայրի ֆունկցիոնալ ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն (հստակ դիտարկան կետ նշել հնարավոր չէ, դիտարկումը կատարվելու է երևակամանը հարակից տարածքներում):

ՄՇՏԱՂԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆ ՈՒ ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

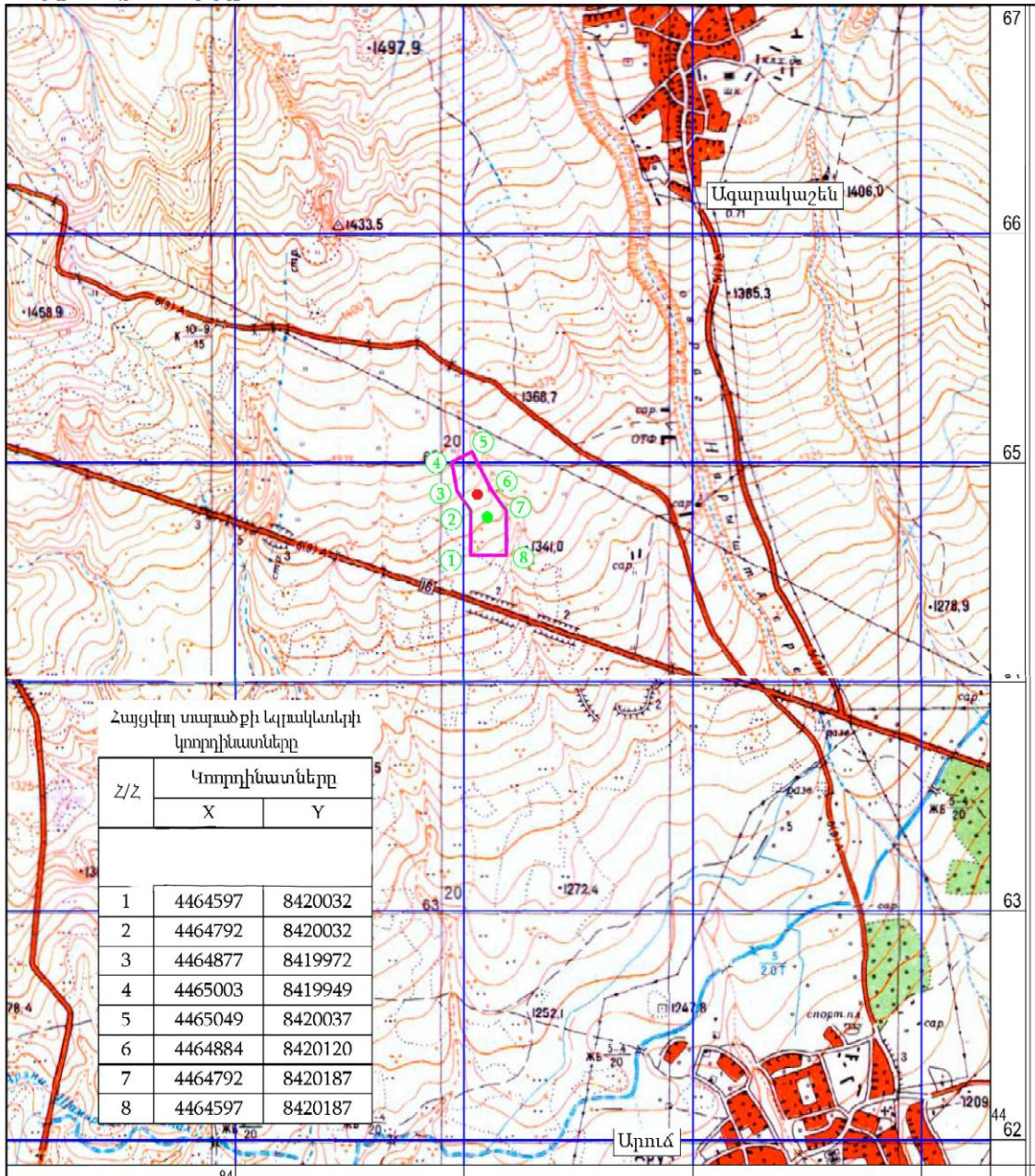
Մշտադիտարկումների օբյեկտը	Մշտադիտարկումների վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկումների տեսակը	Նվազագույն հաճախականությունը
Մթնոլորտային օդ	Փորձնակա և բացահանքի տարածք, ճանապարհներ,	- հանքափոշի, այդ թվում՝ ծանր մետաղներ և կախյալ մասնիկներ (PM10 և PM2.5), ածխածնի օքսիդ, ածխաջրածիններ, ազոտի օքսիդներ, մուր, ծծմբային անհիդրիդ, բենզ(ա)պիրեն, մանգանի օքսիդներ, ֆտորիդներ, երկաթի օքսիդներ, ֆտորաջրածին	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	շաբաթական մեկ անգամ՝ 24 ժամ տևողությամբ
Հողային ծածկույթ	Փորձնակա և բացահանքի տարածք,	- հողերի քիմիական կազմը (pH, կատիոնափոխանակման հատկությունները, էլեկտրահաղորդականության հատկանիշներ, մետաղների պարունակությունը՝ Fe, Ba, Mn, Zn, Sr, B, Cu, Mo, Cr, Co, Hg, As, Pb, Ni, V, Sb, Se), -- հողերում	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	- տարեկան մեկ անգամ - ամսական մեկ անգամ

		նավթամթերքների պարունակությունը		
Վայրի բնություն, կենսամիջավայր, կարմիր գրքում ընդգրկված, էնդեմիկ տեսակներ	ընդերքօգտագործման տարածքին հարակից շրջան,	տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և սպրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	հաշվառում, նկարագրություն, քարտեզագրում	տարեկան մեկանգամ
Աղմուկ և թրթռում	Երևակման տարածք	Աղմուկի մակարդակը	Աղմուկի մակարդակի գործիքային չափում	Ամսեկան մեկանգամ

Նկար 10.

Ի Ր Ա Վ Ի Ճ Ա Կ Ա Յ Ի Ն Հ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ի Ծ
 (հասված K-38-137-A-a թևրթից)
 Մասշտաբ 1:25000

Կոորդինատային համակարգը՝ WGS-84 (ARMREF 02)

Պ Ա Յ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ն Շ Ա Ն Ն Ե Ր

— Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների տարածք

Պ Ա Յ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ն Շ Ա Ն Ն Ե Ր

- Աշխատանքների ընթացքում մթնոլորտային օդում փոշու և ծխագազերի մշտադիտարկման կետ
- Փորձական բացահանքի անցման ժամանակ հեռացված հողի բերրի շերտի մշտադիտարկման կետ
- Կենսաբազմազանության մշտադիտարկման տարածք

Օգտագործված գրականություն

1. Почвы Армянской ССР. Ред./ Р.А. Эдилян, Г.П. Петросян, Н.Н. Розов. Ереван: “Айастан”, 1976 г.
2. Հայաստանի բույսերի Շարմիր Գիրք.– 2010թ.
3. Հայաստանի կենդանիների Շարմիր Գիրք.– 2010թ.
4. Флора Армении / под ред. А.Л.Тахтаджяна. – Ереван: изд-во АН Арм ССР
5. Животный мир Армянской ССР. Даль С.К ,1954
6. ՀՀ Արագածոտնի մարզպետարանի պաշտոնական կայք
7. ՀՀ Վիճակագրական կոմիտեի պաշտոնական հրապարակումներ